

Revija za kriminalistiko in kriminologijo

LETÖ XII.

LJUBLJANA 1961

ŠT. 2

Oris kriminalitete v Sloveniji v letu 1960

Janez Pečar

S člankom nameravamo v glavnih obrisih prikazati kazniva dejanja, ki so jih odkrivali in raziskovali organi za notranje zadeve, predvsem kriminalistični uslužbenci. Pri tem skušamo poudariti nekatere pomembnejše kriminalnomorfološke elemente, ki so bili značilnejši za leto 1960, in hkrati nakazati nekaj vprašanj, ki zadevajo uspešno ugotavljanje kaznivih dejanj in njihovo raziskovanje.

Kazniva dejanja prikazujemo tako, kot so jih kvalificirali organi za notranje zadeve, in v takšnem obsegu, kot so jih obravnavali. Glede na to je kriminaliteta, ki jo prikazujejo javna tožilstva in sodišča, nekoliko drugačna. Javna tožilstva prikazujejo tudi podatke o tistem delu kriminila, s katerim organi za notranje zadeve niso imeli opravka, sodna statistika pa ne vsebuje podatkov o neraziskanih kaznivih dejanjih.

Pričujoči podatki so zato bolj registracija delavnosti kriminalistične službe na področju kriminalnih pojavov, pri čemer pa se precej teh pojavov pozneje v kazenskem postopku ne šteje za kazniva dejanja (zavrnjene ovadbe, ustavljeni postopki itd.).

I.

A. OSNOVNE ZNAČILNOSTI GIBANJA IN STRUKTURE KRIMINALITETE

1. Splošni podatki o kriminaliteti v zadnjih dveh letih

Organzi za notranje zadeve so leta 1960 obravnavali znatno manj kaznivih dejanj kot prejšnja leta, in sicer le 18 578, kar je za 29,92 % manj kot leta 1959, ko je bilo v Sloveniji izmed vseh povojnih let največ kriminala. Pokazatelji ugotovljene kriminalitete so za zadnja leta naslednji:

Leto	Število k. d.	Indeks
1955	25 488	100
1956	24 354	95
1957	22 169	87
1958	21 753	86
1959	26 508	104
1960	18 578	73

Če bi upoštevali samo gornje podatke o kriminaliteti v letu 1960, brez razlage določenih okoliščin, ki so znatno vplivale na število kriminalnih pojavov, bi utegnil kdo misliti, da je kriminaliteta neverjetno upadla. Kolikor se omejimo samo na statistične podatke, zares ugotovimo, da so organi za notranje zadeve leta 1960 v vseh zadnjih osmih letih raziskovali najmanj kaznivih dejanj.

V čem so torej, med drugim, razlogi za tolikšen padec kriminalitete? Novela kazenskega zakonika, ki je začela veljati 1. januarja 1960, je znatno vplivala na odkrivanje in pregon, zlasti nekaterih kaznivih dejanj, ki so jih do novele raziskovali naši uslužbenci. V zvezi s tem so v strukturi kriminalitete, ki so jo obravnavali organi za notranje zadeve, nastali vidni premiki (v strukturi kriminalitete, ki jo bodo obravnavala sodišča, najbrž tega ne bo toliko opaziti).

Glede števila kaznivih dejanj moramo torej poudariti, da je njihov padec nastal predvsem zaradi novele kazenskega zakonika, ki je vplivala predvsem na to, da nekih, doslej razmeroma precej številnih — kaznivih dejanj ne preganjam več po uradni dolžnosti ali pa ne pomenijo več kazniva dejanja, mavec prekršek.

Po noveli kazenskega zakonika se lahke telesne poškodbe po l. tč. 142. čl. preganjajo na zasebno tožbo. Tako izpade iz delovnega področja organov za notranje zadeve okoli 3000 kaznivih dejanj. Doslej so bile lahke

poškodbe sicer predlagalni delikti. Poškodovanci pa so večino predlogov podajali na poštah. I.M. Morda je ta okoliščina vplivala na to, da je ljudska milica v svoji vnemi pri raziskovanju raznih pretegov, telesnih poškodb itd. le nekoliko preveč prispevala k temu, da so državljanji intenzivneje predlagali kazenski pregon, kot bi ga sicer, če jih k temu nihče ne bi spodbujal že s tem, da ugotavlja take pojave in povprašuje za storilca.

Po 303. čl. KZ (prehod čez mejo) je bilo leta 1959-794 kaznivih dejanj, prejšnja leta pa celo več. Spremenjene določbe tega člena so prav tako pomembno vplivale na politiko pregona teh dejanj, kar ima za posledico manjše število tistih dejanj, ki so na tem področju še kazniva.

Ceprav je novela kazenskega zakonika opustila nekatera kazniva dejanja, to dejstvo ni vplivalo na padec kriminalitete. Po drugi strani tudi novo sankcioniranih kaznivih dejanj po številu odkritih primerov ni bilo toliko (organi za notranje zadeve so raziskali 118 takih dejanj), da bi vsaj trenutno kakor koli vplivala na morebitni narast kriminalitete.

Iz doslej povedanega bi morda smeli storiti naslednji zaključek, ki naj bi veljalo za kriminaliteto, ki jo odkrivajo in raziskujejo organi za notranje zadeve in jo prikazujemo v tem sestavku. Stevilo kaznivih dejanj, s katerimi so se leta 1960 ukvarjali organi za notranje zadeve, je skoraj 30 % manjše od tistega iz leta 1959. Če bi veljala novela že iz leta 1959, pri čemer bi upoštevati morali enake pogoje pregona, približno isto število kaznivih dejanj po l. tč. 142. čl. KZ in po 303. čl. KZ ter še nekatere druge enake okoliščine, bi kriminaliteta padla nekako za 16 %, kar pomeni, da takšnega padca kriminalitete v letu 1960 vendarle ni povzročila samo novela kazenskega zakonika, marveč ga je treba pripisati tudi drugim razlogom.

Kolikor bi podobno skušali ugotoviti, kakšno bi bilo po gornjih vidikih število kaznivih dejanj v letu 1958, bi prišli do sklepa, da bi bilo takrat le nekaj več kaznivih dejanj kot leta 1960.

Padec kaznivih dejanj z zanimimi storilci ugotavlja tudi letno potročilo republiškega javnega tožilstva, in sicer za 28,93 % nasproti letu 1959. Ker raziskujejo odkrita kazniva dejanja z neznanimi storilci le organi za notranje zadeve, lahko s toliko večjo gotovostjo trdimo, da so organi kazenskega pregona v Sloveniji v resnici obravnavali manj kaznivih dejanj kot prejšnja leta.

Leta 1959 so organi za notranje zadeve obravnavali 26 508 kaznivih dejanj, javna tožilstva so obtožila storilce za 21 290 kaznivih dejanj, pred sodišči pa so bili storilci obsojeni

za 14 127 kaznivih dejanj. Za leto 1960 pa so podatki naslednji:

	število	padec v %	nasproti letu 1959
organi za notr. zadeve	18 578	— 29,92	
javna tožilstva	15 131	— 28,93	
sodišča	13 298	— 5,87	

2. Struktura kriminalitete

Kolikor podatkom republiškega javnega tožilstva o kaznivih dejanjih, katerih storilci so bili obtoženi, prištejemo še podatke o neraziskanih kaznivih dejanjih (prijavljeni neznanii storilci kaznivih dejanj — kar je verjetno istovetno s pojmom neraziskana kazniva dejanja), ugotovimo, da je bilo leta 1960 pri tožilstvih evidentiranih 23,21 % manj kaznivih dejanj kot leta 1959.

Struktura kriminalitete je bila v letu 1960 glede na omenjeni vpliv noveliranega KZ na nekatera kazniva dejanja nekoliko drugačna kot leta 1959. O tem nam govore naslednji podatki:

kriminaliteta po poglavitnih vrstah	1958	1959	1960
splošna	19 034	23 566	16 761
gospodarska ¹	1 565	1 999	1 538
politična	82	149	108
303. čl. KZ	1 072	794	171
Skupaj:	21 753	26 508	18 578

Kot vidimo, ni naraščala nobena izmed naštetih poglavitnih vrst kriminalitete. Razmeroma še najbolj pa so upadla kazniva dejanja po 303. čl. KZ, katerih je res neznatno število in se spričo vsebine noveliranega člena upravičeno vprašujemo, ali je sedaj tako imenovane »pobege« še smotrno ločevati in ali jih ni morebiti prav zaradi njihovih pojavnih oblik, namena storitve, izbiro sredstev itd. bolj umestno uvrščati kar v politično kriminaliteteto.

V strukturi kriminalitete, ki so jo odkrivali ali raziskovali organi za notranje zadeve, imajo zgoraj navedene vrste kriminalala naslednji delež:

kriminaliteta po poglavitnih vrstah	1958	1959	1960
splošna	87,50 %	88,90 %	90,21 %
gospodarska	7,19 %	7,54 %	8,27 %
politična	0,37 %	0,56 %	0,58 %
303. čl. KZ	4,92 %	2,99 %	0,92 %

¹ Kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje nameravamo iz določenih razlogov prikazati kot celoto. Zato smo tudi kazniva dejanja zoper družbeno premoženje ločili iz tako imenovanega gospodarskega kriminala in jih obravnavamo pri splošni kriminaliteti.

Deleži splošne, gospodarske in politične kriminalitete polagoma naraščajo, predvsem na račun kaznivih dejanj po 303. čl. KZ (prepovedan prehod čez državno mejo), ki jih je bilo iz že večkrat povedanih razlogov vedno manj. Videli pa smo, da je padlo število kaznivih dejanj v primerjavi z letom 1959 pri splošni kriminaliteti za 28,87 %, pri gospo-

darski za 23,06 %, pri politični za 27,51 % in pri kaznivih dejanjih po 303. čl. KZ za 78,46 %.

Po posameznih poglavjih kazenskega zakonika so organi za notranje zadeve obravnavali naslednje število kaznivih dejanj (zaradi primerjave navajamo tudi ustreerne podatke za leto 1959):

kazniva dejanja zoper	štev. k. d.	1959		1960	
		razmerje nasproti celotnemu številu	Štev. k. d.	razmerje nasproti celotnemu številu	Štev. k. d.
ljudstvo in državo	54	0,20 %	57	0,30 %	—
človeštvo in mednar. pravo	1	0,00 %	—	—	—
življenje in telo	5 120	19,31 %	1 988	10,70 %	—
svobodo in pravice državljanov	468	1,76 %	275	1,48 %	—
delovno razmerje	14	0,05 %	5	0,02 %	—
čast in dobro ime	201	0,76 %	128	0,68 %	—
osebno dostojanstvo in moralno	334	1,25 %	206	1,10 %	—
zakonsko zvezo in rodbino	109	0,41 %	138	0,74 %	—
človeško zdravje	28	0,10 %	17	0,09 %	—
narodno gospodarstvo	1 295	4,88 %	934	5,02 %	—
družbeno in zasebno premoženje	14 084	53,13 %	12 311	66,26 %	—
splošno varnost ljudi in premož.	2 655	10,01 %	1 245	6,70 %	—
poslovovanje	155	0,58 %	116	0,62 %	—
javni red in pravni promet	1 286	4,85 %	554	2,98 %	—
uradno dolžnost	704	2,65 %	604	3,25 %	—
Skupaj:	26 508	100	18 578	100	—

Ce opazujemo premike v strukturi, ki nam jo nudi razvrstitev kriminalitet po posameznih poglavjih kazenskega zakonika (kar za praktičnega kriminalista nima nobenega pomena, je pa zanimivo za primerjavo s sodno statistiko), ugotovimo znatne spremembe pri kaznivih dejanjih zoper življenje in telo (izpad precejšnjega števila lahkih telesnih poškodb iz področja organov za notranje zadeve) in pri kaznivih dejanjih zoper družbeno in zasebno premoženje, medtem ko pri ostalih poglavjih premiki niso tolikšni, da bi pomenili kakšne posebne značilnosti.

Morda bi bilo treba ob tej priložnosti poudariti, da so v absolutnem pomenu v primerjavi z letom 1959 organi za notranje zadeve obravnavali več kaznivih dejanj le zoper zakonsko zvezo in rodbino (intenzivnejše ukrepanje referentov za mladinsko prestopništvo) in kaznivih dejanj jemanja in dajanja podkupnine, zvodništva ter zatajitve. Vseh ostalih kaznivih dejanj je bilo manj. Novela kazenskega zakonika je glede na delo organov za notranje zadeve in na število kaznivih dejanj, ki jih ti ugotavljajo in raziskujejo, sicer povzročila padec kriminalitete kot celote, manj kot prej pa je tudi ostalih kaznivih dejanj, tako da bi bilo leta 1960 ne glede na novoletje pred organi za notranje zadeve znatno manj kriminala.

Na upadanje kriminalita so verjetno v neki meri vplivale razne preventivne in represivne akcije naših služb ter drugih organov in organizacij. Družbeno upravljanje in delavsko samoupravljanje v gospodarskih organizacijah sta pomemben činitelj v boju zoper kriminalitet in druge negativne pojave. Organi za notranje zadeve so v letu 1959 z odkritjem znatnega števila delinkventov (razmeroma največ po osvoboditvi) v nekem oziru onemogočili, da bi se ponovno v tolikšnem številu pojavili tudi v letu 1960 (določen del storilcev se vedno znova pojavlja v kriminalitetu) in je morda prav ta okoliščina učinkovala zlasti na padec števila kaznivih dejanj zoper premoženje, kolikor tega ne bi mogli trditi za gospodarsko kriminalitet.

Ker prizadevanja organov za notranje zadeve za odkrivanje kriminalita in izsledovanje storilcev ni bilo prav nič manjše od prejšnjih let (morda prav obratno, vsaj v nekih ozirih), smemo predpostavljati, da utegnejo biti gornje domneve dokaj verjetne.

3. Nekaj ugotovitev glede na kriminalitet po okrajih

Že lani smo skušali prikazati nekaj podatkov o kriminaliteti po posameznih okrajih. Ugotovili smo, da se gostota kaznivih dejanj

po okrajih precej razločuje, tako glede na kriminaliteto kot celoto kakor glede na posamezne vrste kaznivih dejanj, in da je razmeroma manj kriminala v tistih okrajih, kjer ni večjih mest oziroma industrijsko razvitetih območij. Čeprav ne prikazujemo podatkov o vseh kaznivih dejanjih, ki so jih zaznali organi kazenskega pregona, lahko rečemo, da nam pričujoči pokazatelji nudijo dovolj zanesljivo oporo za sodbo o stanju na določenih območjih.

Organi za notranje zadeve so v zadnjih dveh letih po posameznih okrajih obravnavali naslednje število kaznivih dejanj:

Okraj	Stev. kaz. dejanj		padec v %	% od skupnega stev. k. d. v letu 1960
	1959	1960		
Celje	3 632	2 377	— 34,55	12,79
Gorica	678	458	— 32,44	2,46
Koper	892	688	— 22,86	3,70
Kranj	2 349	1 559	— 33,63	8,39
Ljubljana	8 302	5 824	— 29,84	31,34
Maribor	7 106	5 266	— 25,89	28,34
Murska Sobota	1 358	883	— 34,97	4,75
Novo mesto	2 281	1 523	— 33,23	8,19
Skupaj:	26 508	18 578	— 29,92	100

Največji padec števila kaznivih dejanj je torej očiten v okrajih Murska Sobota, Celje, Kranj in Novo mesto, najmanjši pa v okraju Maribor. Na splošno lahko tudi ugotovimo, da je le v okrajih Ljubljana in Maribor padec kriminalitete manjši od zadevnega republiškega povprečja. Zanimivo je tudi, da se delež posameznih okrajev pri celotni kriminaliteti Slovenije ni bistveno spremenil. Razmeroma nekaj več kriminala je bilo le v okrajih Maribor in Koper.

Od celotne kriminalitete je bilo 49,5 % ali skoraj polovica kaznivih dejanj storjena na vasi, druga polovica pa: 11,8 % v mestih do 10 000 prebivalcev, 3,9 % v mestih do 20 000 prebivalcev, 4 % v mestih do 50 000 (Celje), 11,8 % v mestih do 100 000 prebivalcev (Maribor) in 19 % v mestih nad 100 000 prebivalcev (Ljubljana). Na mesti Ljubljana in Maribor odpade torej kar 30 % kriminalitete. Če upoštevamo, da je v Ljubljani in Mariboru okoli 239 000 prebivalcev, lahko preračunamo, da odpade leta 1960 na ti dve mestni 5734 kaznivih dejanj ali 239,9 na 10 000 prebivalcev, kar je znatno nad republiškim povprečjem, ki znaša 116,2. To pomeni, da je intenzivnost kriminalitete v Ljubljani in Mariboru še enkrat večja. Na 10 000 prebivalcev odpade v Mariboru 260,6 k. d. in v Ljubljani 228,8 k. d., kar pomeni, da je med vsemi naselji v Sloveniji v Mariboru največ kriminala.

Čeprav je bila polovica celotne kriminalitete storjena v mestih, druga polovica pa na vasi, ima vas nadpolovičen delež pri naslednji kriminaliteti: pri kaznivih dejanjih zoper življenje in telo (74,8 %), pri kaznivih dejanjih zoper svobodo in pravice državljanov (62,9 %), pri kaznivih dejanjih zoper zakonsko zvezo in rodbino (73,9 %), pri kaznivih dejanjih zoper narodno gospodarstvo (74,5 %); medtem ko v mestih močno prevladuje predvsem premoženska kriminaliteta. Samo v Ljubljani in Mariboru² je bilo leta 1960 storjenih 38,3 % vseh premoženskih kaznivih dejanj (ali 4715).

V Ljubljani in Mariboru je bilo od celotne premoženske kriminalitete v Sloveniji storjenih 72,7 % žepnih tatvin, 41,5 % tatvin koles, 32,4 % vlomnih tatvin, 39,1 % navadnih tatvin, 48,1 % kaznivih dejanj neupravičene uporabe motornih vozil, 34,6 % ropov in roparskih tatvin, 39,7 % goljufij itd. Ker je učinkovitost raziskovanja premoženskega kriminala v teh dveh mestih razmeroma najslabša, težave pri odkrivanju storilcev pa najhujše, raziskovanje najbolj zamotano itd., je premoženski kriminal v večjih mestih tudi pri nas poglaviti problem za kriminalistično službo.

Koliko kaznivih dejanj odpade v posameznih okrajih na 10 000 prebivalcev, ugotovimo iz naslednje tabele:

Okraj	Stev. k. d. leta 1960	Stev. prebiv.	Stev. k. d. na 10 000 preb.	Vrstni red
				Vrstni red
Celje	2 377	200 800	118,4	3 (3)
Gorica	458	109 500	41,8	8 (8)
Koper	688	112 500	61,2	7 (7)
Kranj	1 559	136 600	114,2	4 (4)
Ljubljana	5 824	400 100	145,6	2 (1)
Maribor	5 266	350 100	150,4	1 (2)
Murska Sobota	883	131 300	67,3	6 (6)
Novo mesto	1 523	157 500	96,7	5 (5)
Skupaj:	18 578	1 598 400	116,2	

(V oklepaju vrstni red v letu 1959).

Vrstni red glede na gostoto kaznivih dejanj na 10 000 prebivalcev v posameznih okrajih je ostal v glavnem isti. Svoji mesti sta zamenjala le Ljubljana in Maribor, in sicer tako, da je okraj Maribor leta 1960 na prvem mestu, torej pred okrajem Ljubljana.

Več kaznivih dejanj na 10 000 prebivalcev od republiškega povprečja je v okrajih Ljubljana, Maribor in Celje. Leta 1959 je bil nad republiškim povprečjem tudi okraj Kranj, ki ima leta 1960 nekoliko manj kriminala.

² Pri tem ni mišljena upravnopolitična razdelitev na občine, marveč v resnici ožji del obetih mest. Ker za določanje v tem pogledu ni enotnih meril, so podatki le orientacijski.

B. SPLOŠNI KRIMINAL

Med tako imenovanim splošnim kriminalom (h kateremu navadno prištevamo vsa kazniva dejanja, ki ne sodijo v gospodarsko in politično kriminaliteto, ter pobege) so za kriminalistično službo najbolj pomembna tista kazniva dejanja, ki jih je treba intenzivneje odkrivati: kolikor pa gre za kazniva dejanja, ki jih množično pripravljajo, pa zlasti tista, ki jim je treba ugotoviti še neznane storilce. Taka kazniva dejanja so s področja splošnega kriminala: kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje, kazniva dejanja zoper življenje in telo in kazniva dejanja zoper moralno. Navedene tri skupine so tudi najštevilnejše, medtem ko so ostala kazniva dejanja splošnega kriminala (razen prometnih nezgod kot kaznivih dejanj, ki jih tu ne obravnavamo, ter požigov in požarov) bolj redka in glede na raziskovanje ne pomenujo posebnih težav.

V splošni kriminal je leta 1960 zajetih 16 761 kaznivih dejanj ali 90,21 % celotne kriminalitete (leta 1959 92 %). V zadnjih treh letih je bilo splošnega kriminala:

Kazniva dejanja	1958	1959	1960
zoper življenje in telo	4 236	5 120	1 988
zoper družbeno in zasebno premoženje	11 994	14 084	12 311
seksualnih kaznivih dejanj	313	334	206
ostalih kaznivih dejanj	2 491	4 028	2 256
Skupaj:	19 034	23 566	16 761

Število kaznivih dejanj iz splošnega kriminala upada (vpliv novle kazenskega zakonika na telesne poškodbe), čeprav ugotavljamo, da je bilo zajetih več premoženskih kaznivih dejanj kot leta 1958. Nasproti številu iz leta 1959 je manj tudi seksualnih deliktov, med ostalimi kaznivimi dejanji pa tudi prometnih nezgod po 271. čl. KZ.

1. Kazniva dejanja zoper življenje in telo

Že večkrat smo poudarili, da je na tolikšen padec tako imenovanih krvnih deliktov vplivala predvsem novela kazenskega zakonika, zaradi katere je izpadlo iz delovnega področja naših organov najmanj 2000 lahkih telesnih poškodb (če ne celo več). Značilno je, da so kazniva dejanja zoper življenje in telo kriminal, ki je tipičen za podeželje, saj je bilo 74 % kaznivih dejanj te vrste storjenih na vasi. Tako je bilo storjenih na vasi 73,5 % naklepnih ubojev, 80 % ubojev iz malomarnosti, 85,7 % hudih telesnih poškodb s smrtnim izidom, 79 % lahkih telesnih poškodb itd.

V zadnjih treh letih je bilo:

	1958	1959	1960
naklepnih ubojev	62	60	49
ubojev iz malomarnosti	4	10	10
detomorov	11	8	8
nedovoljenih splavov	68	70	129
hudih telesnih poškodb	613	886	658
lahkih telesnih poškodb	3250	3808	920
ostalih k. d. zoper življenje in telo	284	278	214

Razveseljivo je predvsem to, da leta 1960 ni naraščalo nobeno kaznivo dejanje zoper življenje in telo. Morda so nekateri ukrepi družbe kot celote vendarle začeli učinkovati na zmanjšanje tovrstnih pojavov. Najbrž ne bi mogli zanikati vpliva poravnalnih svetov za odpravljanje nevarnih stanj, iz katerih nastajajo razne telesne poškodbe, uboji in najrazličnejša druga nasilna dejanja. Leta 1960 so v tej smeri storili precej ukrepov zlasti sveti za notranje zadeve s svojimi upravnimi organi, pa tudi razne zbornice in društva. V tem pogledu se je marsikje zboljšalo tudi stanje po delavskih naseljih, kjer so navadno žarišča raznih pretegov, obračunavanj in drugih nasilnih dejanj zoper okoliško prebivalstvo. Na področju generalne prevencije so pozitivno učinkovale tudi nekatere ostre kazni.

Po številu krvnih deliktov je na prvem mestu okraj Maribor (34,8 %), sledijo Ljubljana (20,7 %), Celje (12,6 %) itd.

Leta 1960 je bilo najmanj naklepnih ubojev (49). Problematika je toliko manj perreča, ker je pri 18 ubojih ostalo le pri poskusu. Največ ubojev je bilo v okrajih: Maribor 18, Ljubljana 9, Novo mesto 8, Murska Sobota 6.

Tri četrtine vseh ubojev in poskusov je bilo storjenih na vasi. Vzroke za njihovo nastajanje moramo iskati v družinskih in socialnih razmerah, v duševnih motnjah storilcev itd., marsikdaj pa je treba računati tudi s primitivnostjo storilcev. Med poglavitnimi motivi prevladujejo sovraščvo, koristoljubje (celo pohlep po zemljji), ljubosumnost itd. Nekaj ubojev je nastalo tudi v gostilniških preprih in pretepih.

Najpogostejše sredstvo za storitev ubojev je bilo strelno orožje (17), nož (14), sekira (5) in topi predmeti (4). Tretjina žrtev je izgubila življenje v svojih stanovanjih, 8 v stanovanjih storilcev, 8 v gostilniških in drugih javnih prostorih. Uboji imajo zelo značilne individualnosti, tako glede vzrokov, okolja, kriminalnomorfoloških znakov itd. pa vse do posledic. Nekateri organi za notranje zadeve so na tem področju začeli (ob ugotovitvi nevarnega stanja, ki je kazalo v to smer) z določenimi intervencijami v obliki razgovorov.

Morda bi v tem pogledu (ne samo pri teh dejanjih) kazalo močneje pritegniti poravnalne svete ali kakšne druge družbene organe, da bi odpravljali nevarna stanja, ki se pojavlajo v posameznih navzven očitnih primerih.

Poleg naklepnih ubojev so organi za notranje zadeve raziskali še 10 ubojev, storjenih iz malomarnosti, in 8 detomorov ali toliko kazkor leta 1959. Problematika teh dveh vrst kaznivih dejanj se glede na značilnosti in izkušnje pri odkrivanju in raziskavanju ni bistveno spremenila.

Stevilo odkritih nedovoljenih splavov je sicer vsako leto manjše. Dvig, ki ga prikazujemo, je posledica večjega števila nedovoljenih splavov še iz prejšnjih let. Dve ženski, ki sta bili odkriti leta 1960, sta storili 67 splavov, katerih večina izhaja iz časa pred 1. 1960. Poleg drugih okoliščin, ki smo jih že večkrat navajali v prejšnjih letih (širša uporaba sodobnih sredstev za preprečevanje rojstev, ustrezna propaganda oziroma vzgoja, zadevni pouk v šolah za starše itd.), vplivajo na zmanjšanje kriminalnih splavov, opravljenih z uradnim dovoljenjem.

Med telesnimi poškodbami je bilo 920 lahkih, 654 hudih in 14 takih, ki so imele za posledico smrt poškodovanega. Značilno je, da so tudi hude telesne poškodbe v primerjavi z letom 1959 upadle za četrtino.

Precej telesnih poškodb so povzročili vrnjeni storilci. To nam potrjujejo zlasti naslednji podatki: več kot petina telesnih poškodb je bila storjena neposredno v gostinskeh lokalih ali raznih zabaviščnih prostorih, druga petina je bila storjena na ulicah in cestah, ko so se storilci ali njihove žrtve vračali iz gostinskih lokalov, zabaviščnih prostorov, veselic in drugih prireditv, na katerih imajo alkoholne pihače tako pomembno vlogo. Deloma nam gornjo ugotovitev potrjuje tudi podatek, da je bila tretjina vseh telesnih poškodb storjena v dnevnem času od 18. do 20. ure, to je takrat, ko je večina ljudi presta, ko je največ ljudi v gostinskih lokalih in pod.

Za prizadejanje poškodb so bili najpogosteje uporabljeni topi predmeti (v 649 primerih). Storilci so pač v pretepu pograbili tisto, kar jim je bilo najbolj pri roki (stoli v gostilnah, koli, deske, palice itd.). Na znatno večjo nevarnost kaže uporaba noža (več kot petina vseh primerov), pri čemer je treba poudariti, da je med storilci telesnih poškodb, ki uporabljajo to sredstvo, večina takih, ki se na tem področju večkrat ali celo neprestano pojavljajo (povratniki). Na nevarnost storilcev ali resnost dejanja kaže tudi uporaba strelnega orožja (32 primerov), sekire (36) itd. Le 242 telesnih poškodb je bilo storjenih brez uporabe kakšnih sredstev.

Tretjina vseh telesnih poškodb je bila storjena v okraju Maribor, petina v okraju Novo mesto in petina v okraju Celje, kar nam tudi posredno kaže na kriminogeni činitelj — alkohol, ki je doma zlasti na teh območjih.

Na zmanjšanje telesnih poškodb v letu 1960 so verjetno vplivali tudi nekateri ukrepi, kot na primer pogostnejša uporaba pripora v krajinah, ker so taki pojavi množični, ostrejši nadzor v gostinskih lokalih, na veselicah in podobnih prireditvah, pri čemer so ponekod razgrajajoče in znane pretepače izolirali do iztreznitve, objavljanje sodb v časopisu itd.

2. Kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje

Premoženska kazniva dejanja bomo obravnavali skupno, ne glede na to, ali so bila storjena na škodo družbe ali zasebnikov. Čeprav so ta kazniva dejanja nasproti letu 1959 padla za 12,6 %, jih je bilo več kot leta 1958.

Menimo, da so glede na premoženski kriminal za leto 1960 zlasti značilna naslednja dejstva: znatno izboljšanje fizičnega varstva objektov in premoženja gospodarskih organizacij, kar je imelo za posledico precej manj tatvin in vломov na škodo družbenega premoženja; po drugi strani pa so očitne nekatere negativne okoliščine, ki v znatni meri otežujejo večjo učinkovitost pri izsledovanju neznanih storilcev, kot na primer: usmeritev določenega dela storilcev na nevarnejši kriminal (na primer na rope, roparske tatvine, vlome v blagajne itd.), uporaba ukradenih vozil za storitev hujših in zapletenejši deliktor, pogosto menjavanje območja, na katerem storilci delujejo (zaradi česar je onemogočen predvsem operativnejši in doslednejši nadzor), specializacija določenega števila storilcev na tatvine denarja in morebiti še dragocenosti ter na opuščanje tatvin takih predmetov, ki bi močneje nakazovala sled za storilci, silna pazljivost na kraju storitve, tako da v prejšnjih primerih ni moč najti zanesljivejših indicijev za iskanje storilca itd.

Med 12 311 kaznivimi dejanji zoper družbo in zasebno premoženje je bilo (za primerjavo navajamo podatke zadnjih treh let):

	1958	1959	1960
vložnih tatvin	1708	1943	1685
drugih velikih tatvin	49	55	21
žepnih tatvin	458	541	432
tatvin koles in motornih vozil	1582	1999	1856
neupravičene uporabe motornih vozil	—	—	129
navadnih tatvin	6138	7064	6240
zatajitev	130	215	251
goljufij	822	793	768
ropov in roparskih tatvin	75	80	76
ostalih k. d.	832	1133	615

Poudarili smo že, da je premoženjski kriminal najbolj razširjen v mestih, zlasti v večjih. Samo v Ljubljani in Mariboru je bilo storjenih 58,3 % tovrstnih kaznivih dejanj, na vasi pa le 40,6 %.

Z vsemi kaznivimi dejanji te vrste (pri tem niso všetci požigi) je bilo povzročene okoli 294 000 000 din škode. Glede na posamezne okraje je največ premoženskega kriminala v ljubljanskem (35,5 %), mariborskem (28,8 %) in celjskem (13,4 %) okraju.

Omenili smo že precejšnjo usmerjenost storilcev na tativine in dragocenosti ter pri tem poudaril tudi pomembnost takih predmetov za otežkočeno odkrivanje storilcev. Denar je bil skoraj v tretjini primerov predmet kaznivega dejanja. Za njim sledi vozila (zlasti kolesa) in oblačila, nato razno orodje in surovine (kriminal na delovnih mestih).

Najpogosteje so bili oškodovani zasebniki (v 9371 primerih). Družbeno premoženje pa je bilo najbolj prizadeto v industriji in rudarstvu ter v notranji trgovini in gradbeništvi.

Razmerje glede na oškodovanost zasebnega oziroma družbenega premoženja je v zadnjih treh letih naslednje:

Leto	Štev. k. d.	P r e m o ž e n j e		Štev. k. d.	%
		zasebno	družbeno		
1958	11 994	9 036	74,5	2 958	25,5
1959	14 084	10 559	74,9	3 525	25,1
1960	12 311	9 371	76,1	2 940	23,9

Videti je, da se premoženski kriminal na škodo družbe po številu in relativnem pogledu zmanjšuje. To vendarle pomeni, da se na tem področju kažejo določeni uspehi, ki so bili doseženi zlasti s preventivnimi in nekaterimi drugimi ukrepi.

Vlomne tativine. V zadnjih treh letih je bilo leta 1960 najmanj vlomnih tativ. Že lani smo ob enaki priložnosti ugotovili za prejšnje leto, da je med vломilci razmeroma visok odstotek specialnih povratnikov, v tem letu pa so nam raziskalni vlomi, odkriti vломilci in razne okoliščine glede načina storitve, lanske ugotovitve potrdili. Poleg tega pa so se precej razširili vlomi v osebne avtomobile, ki so bili v prejšnjih letih še prava redkost (kar je povsem razumljivo glede na število motornih vozil, inozemski motorni promet pri nas, razvoj turizma itd.).

Pomembno je tudi, da so nekateri vломilci storili vlomne tativine zelo previdno, tako da so pustili za seboj čimmanj sledov ali pa nobenih, ali pa so v posameznih primerih na kraju dejanja celo priredili sledove z naime-

nom, da bi raziskovanje zaveldi v drugo smer, kolikor svojih sledov niso kakorkoli prikrali ali skušali prikriti.

Čeprav smo poudarili, da je bilo prav tega leta v Sloveniji najmanj vlomnih tativ, pa težina posameznih primerov ni prav v ničemer zaostajala za vlomi iz prejšnjih let. Leta 1960 je bilo storjenih precej vlomov v blagajne (ali tatin blagajn), v trafe in druge objekte, pri čemer je v posameznih primerih vrednost plena dosegla od 700 000 din do 1 000 000 din.

Izmed 1685 vlomnih tativ je bilo le 491 storjenih na škodo družbenega premoženja, čeprav po vrednosti plena prednjačijo pred večjim številom vlomov na škodo zasebnikov. Skoraj petina vlomov je bila storjena v ljubljanskem okraju, nekaj manj v mariborskem, na vse ostale okraje pa odpade nekaj več kot tretjina.

Po načinu storitve je bilo 693 vlomnih tativ storjenih skozi vrata, 450 skozi okno; za gospodarske organizacije, zlasti pa za delavska naselja, so značilni vlomi v kovčke (22), v omare (290) in v mizniče (35).

Glede na precejšnje število vlomov, storjenih skozi vrata in okna, je treba poudariti, da so storilci poleg svoje fizične sile pri 202 kaznivih dejanj uporabili še ponarejene ključe, pri 187 primerih prave ključe in pri 77 primerih vitrihe. Pri ostalih vlomih pa so uporabili nože, sekire, tope predmete, dléta, pile, žage, železne ali lesene drogove itd. Na previdnost, sposobnost in načrtost nekaterih vломilcev (zlasti povratnikov) kaže precejšnje število vlomov, storjenih s pravimi ali ponarejenimi ključi in vitrihi (27 % vseh vlomov).

Navedene in druge okoliščine so znatno vplivale tudi na učinkovitost raziskovanja vlomov, ki je bila glede na ustreerne pokazatelje zadnjih let nekoliko slabša. Večina vlomov je bila raziskana na podlagi uvodnega poizvedovanja (545 primerov), medtem ko je bilo mnogo vlomov raziskanih z uporabo sledov in raznih kriminalističnotehničnih ter drugih pripomočkov. Za kriminalistično službo pa je precej pomembno, da je 302 vlomi tativi raziskala (pri tem gre tudi za LM) na podlagi ugotovitev o razprečevanju ukradenih predmetov, na podlagi obveščevalnih podatkov, po osebnem opisu storilcev, z nadzorovanjem vломilcev in uporabo MOS kartoteke.

Na škodo zasebnikov je bilo storjenih največ vlomov v stanovanja, na škodo družbe pa v trgovske lokale, delavnice, gostinske prostore, skladišča itd. (v avtomobile 67 primerov – razmeroma nov in naraščajoč pojav). Pri tretjini vlomov so bili odneseni denar ali dragocenosti, pri petini oblačila, pri sedmih divnih

Zepne tatvine. Število žepnih tatvin je bilo lani najmanjše v zadnjih treh letih. Pri tem so naši organi dosegli pomembno učinkovitost, saj je ostalo neraziskanih le 47 % žepnih tatvin. Kontrola poklicnih žeparjev je znatno pripomogla k zmanjšanju tovrstnih pojavov.

Tatvine koles in motornih vozil. Od 1856 tatvin koles in motornih vozil je ostalo neraziskanih 69,6 % (ali nekaj več kot leta 1959). Naši organi pogosto ugotavljajo, da v posameznih primerih, ki so jih oškodovanci prijavili ne gre za tatvine, marveč za neupravičeno uporabo. Precej koles najdejo po nekaj dneh, odkar so izginila, toda pri nekaterih so posamezni deli (na primer luči diname itd.) odvzeti. Še vedno najdejo precej koles, pri katerih ne morejo ugotoviti lastnikov, ki so bili okradeni. Oškodovanci marsikdaj tatvin koles sploh ne prijavijo, ker menijo, da svoje lastnine tako ne bodo dobili vrnjene.

Med tatovi koles je precej mladoletnikov in otrok ter sezonskih delavcev. Kaže, da razni preventivni in represivni ukrepi, storjeni v letu 1959, niso dali zadovoljivih rezultatov, saj se število tatvin koles ni bistveno zmanjšalo. Razni ukrepi so imeli tudi za posledico večjo previdnost storilcev (na primer: prodaja ukradenih koles daleč od kraja tatvine; storilec se je pripeljal iz LRH z vlakom, odpeljal pa z ukradenim kolesom; storilca sta ukradla vsak po eno kolo v Bohinjski Bistrici ter ju čez Komno in Bogatiško sedlo prenesla v Kobarid itd.). Kolikor so bili po eni strani doseženi boljši uspehi s kontrolo javnih prevoznih sredstev (na primer tovorne pošiljke z vlakom, kontrola tovornih avtomobilov itd.), pa so storilci po drugi strani postali previdnejši in takoj preusmerili svoje delovanje. Nekateri tatovi so ukradli tudi po dvajset ali še več koles, ki so jih nato prodajali na podlagi ponarejenih računov za smešno nizko ceno, po sestavnih delih in pod.

Neupravičena uporaba motornega vozila. Naši organi so leta 1960 raziskovali 128 kaznivih dejanj te vrste. 48,1 % vseh primerov je bilo storjenih v mestih Ljubljana in Maribor. Škoda, ki so jo povzročili storilci z uničenjem ali poškodovanjem motornega vozila in z ostalim ravnanjem, znaša nekaj nad 13 milijonov dinarjev.

Dejanj, ki bi bila pregonljiva po čl. 254 a) KZ, je bilo sicer več, vendar prizadeti niso podali ustreznegra predloga, bodisi zato, ker njihovo vozilo ni bilo poškodovano, bodisi zato, ker so dejanje storili otroci ali mladoletniki.

Mladoletniki so bili udeleženi pri 41 kaznivih dejanjih neupravičene uporabe motor-

nega vozila ali skoraj pri tretjini vseh primerov. Polovico dejanj so mladoletniki storili v Ljubljani. Posebno nevarne so bile nekatere združbe mladoletnikov, ki so jemale avtomobile ali motorna kolesa, zlasti mopede, in se vozile okoli. Ugotovljeni so bili tudi primeri, da so tatovi in vložili uporabili tuja motorna vozila za prevoz na kazniva dejanja ali za odvažanje plena.

Navadne tatvine. Pri tem gre v glavnem za tatvine po 249. in 259. čl. KZ, ki so po številu padle od 7064 v letu 1959 na 6240 v letu 1960 ali za 12 %. Dve tretjini navadnih tatvin (večinoma gre za drobne tatvine) je bilo storjenih v mestih (od tega skoraj 40 % v Ljubljani in Mariboru), ostale pa na podeželju. Tatvine postajajo tudi čedalje bolj pogostne v turističnih krajih, zlasti v času sezone. S tatvinami povzročena neposredna škoda znaša nekaj nad 93 milijonov dinarjev. Če ugotavljamo število navadnih tatvin glede na prizadejano škodo, vidimo, da gre v resnici predvsem za tako imenovane drobne tatvine, na primer: pri 2376 tatvinah škoda ni bila večja od 5000 din, pri 3524 ne večja od 50 000 din, pri ostalih 286 tatvinah pa gre za škodo, večjo od tega zneska.

Leta 1960 je ostalo neraziskanih 37,2 % navadnih tatvin, kar je znatno bolje od preteklih let. Videti je, da so organizirani ukrepi, storjeni v namenu boljšega raziskovanja kaznivih dejanj, ki se množično pojavljajo, zlasti pa nadzor nad delinkventi, uporaba raznih kriminalističnotehničnih sredstev itd., precej pripomogli k boljšim uspehom.

Pri navadnih tatvinah prevladujejo sicer razni priložnostni storilci, ni pa mogoče prezreti očitne udeležbe povratnikov, ljudi brez stalne zaposlitve in stalnega prebivališča ter sezonske delovne sile. Raziskovanje tega kriminala je v znaten meri otežkočeno zaradi menjavanja prebivališča delinkventov.

Na škodo družbe je bilo storjenih 1873 tatvin (leta 1959 — 2073), pri čemer je treba poudariti, da so pretežno večino tatvin v gospodarskih organizacijah storili delinkventi, ki niso bili v delovnem razmerju z oškodovanim podjetjem, kar bi kazalo, da se vidno izboljšuje odnos neposrednih proizvajalcev do premoženja, ki ga upravlja.

Kot plen so pri navadnih tatvinah na prvem mestu oblačila, nato sledijo denar in dragocenosti, orodje in surovine.

Zatajitve so edini premoženjski kriminal, ki v zadnjih treh letih rahlo narašča. Njihovo število sicer ni tako veliko (leta 1958 — 130, 1959 — 215, 1960 — 251), da bi bilo zaskrbljujoče, vendar gre v nekaterih primerih za kar prečejšnjo škodo, ki je navadno večja,

kadar gre za zatajitve na škodo družbenega premoženja. Pri zatajivah na škodo zasebnikov gre večinoma za manjšo škodo (pri 212 primerih gre za škodo, manjšo od 50 000 din.).

Goljufije. Leta 1960 so organi za notranje zadeve raziskovali 768 goljufij, od katerih jih je bilo 132 na škodo gospodarskih organizacij oziroma družbenega premoženja, 636 pa na škodo zasebnikov. Neraziskanih je ostalo ob koncu leta 29 goljufij.

Med goljufi je navadno zelo visok odstotek že poprej kaznovanih storilcev (leta 1960 jih je bilo 42,8 % in precej tudi brez prave zaposlitve).

Storilci uporabljajo pri goljufijah na škodo zasebnikov najrazličnejše zvijače in premeteno izkorisčajo najrazličnejše situacije, v katerih so posamezniki (na primer: prodaja lažnih stanovanj, prodaja ali navidezno oziroma lažno organiziranje motornih vozil iz tujine, navidezna prodaja kuriva v jeseni, goljufije z oblubo sklenitve zakonske zvezze itd.), medtem ko so pri goljufijah na škodo družbenega premoženja čedalje nevarnejše in deloma tudi pogostnejše tiste, pri katerih storilci uporabljajo ponarejene ali lažne naročilnice in žige.

Ker je šlo v preteklem letu za izredno nevarne pojavnne oblike, ki so povzročile tudi znatno premožnejšo škodo (saj je bilo na primer kar 19 goljufij s škodo do 800 000 din in 9 s škodo nad tem zneskom), so bili storjeni določeni ukrepi za preprečevanje teh pojavov, kot na primer: previdnost pri prevzemu naročil za štampiljke pri obrtnikih, ugotovljene istovetnosti oseb pri nakupu blaga z naročilnicami, opozarjanje trgovskega osebja na možnosti goljufivega nakupa s ponarejenimi naročilnicami itd.

Ropi in roparske tatvine. Število ropov in roparskih tatvin ni naraščalo, marveč jih je toliko kot leta 1959. Značilno je, da je bilo le 32 ropov storjenih na vasi, vsi ostali pa v mestu. Samo v Ljubljani in Mariboru je bilo 34,6 % vseh v Sloveniji storjenih ropov in roparskih tatvin. Neraziskanih je ostalo 24,4 % tovrstnih pojavov, kar je znatno bolje od preteklih let.

Nekateri ropi so bili storjeni v nevarnejših oblikah kot doslej. V tem pogledu je pomembno omeniti, da so roparji napadli ženske v večjem razmerju kot do leta 1960, da sta navadno pri ropu sodelovala po dva storilca in da so se ropov lotevali začetniki v kriminalu ali vsaj posamezniki za katere še ni bilo ugotovljeno, da bi bil storilci. Posamezne, redke združbe roparjev (kot na primer v Ljubljani — park Tivoli) so celo dalj časa

napadale državljanje in jim jemale denar ter ročne ure, preden so jih izsledili. Ropi in roparske tatvine so bile nevarnejše tudi po tem, da je bilo poleg ostalih posledic pri teh dejanjih več telesno poškodovanih žrtev.

3. Kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi in premoženja

Omenili bi samo tista, ki so številnejša in s katerimi se ukvarja kriminalistična služba. To so predvsem požigi. Poleg teh so pomembna še kazniva dejanja ogrožanja javnega prometa, ki pa jih razen ljudske milice raziskujejo posebne enote za prometno varstvo v organih za notranje zadeve ter zato o njih v tem sestavku ne bo podatkov.

Požigi

Za primerjavo teh dejanj navajamo podatke za zadnja tri leta, pri čemer prikazujemo tudi pokazatelje o uspešnosti raziskovanja.

leto	število storilec znani takoj	o d s t o t k i		
		odkrit pozneje	ostal neznan	
1958	200	38,5 %	18,5 %	43,0 %
1959	281	34,5 %	26,8 %	38,7 %
1960	236	31,7 %	24,1 %	44,7 %

Čeprav je bilo 180 požigov na škodo zasebnikov, 56 pa na škodo družbenega premoženja, jih prikazujemo kar skupaj. Požigi se glede na vzroke nastanka, varstvo pred požarom, zavarovanje itd., pa tudi glede na metodiko raziskovanja med seboj v nekem pogledu vendarle razločujejo.

Skupna škoda znaša leta 1960 okoli 567 000 000 dinarjev. Najpogostnejši so bili požigi v mariborskem (62), murskosoboškem (34) in celjskem okraju (34), kar pomeni, da je bilo na Stajerskem 54,7 % vseh požigov v Sloveniji.

Glede okoliščin, ki omogočajo in morda celo pospešujejo požige, ne bi mogli navesti ničesar taktega, kar ni znano že iz preteklih let in kar smo že omenili ob podobnih priložnostih v tej reviji. Malomarnost je še vedno eden najbolj tipičnih vzrokov, znatno pa zastajajo motivi, kot so sovraštvo, maščevanje in podobno, kar prihaja v poštev predvsem pri požigih na škodo zasebnikov. Zanimivi so tudi požigi, storjeni zaradi zavarovalnih goljufij, oziroma požigi lastnega premoženja.

Leta 1960 so kriminalistični uslužbenci raziskovali nekaj zelo zapletenih požigov (bodisi glede na storilca bodisi glede na zamotanost raziskovanja samega), kot na primer v zaselku Lastnič (okraj Celje), v Gradencu (okraj Novo mesto) itd. Zamotanost posamez-

nih primerov je izražena predvsem v odstotku neraziskanih požigov, ki jih je nekaj več kot v zadnjih dveh letih.

Organi za notranje zadeve se skupaj z DOZ-om, gasilsko službo in nekaterimi drugimi institucijami močno trudijo, da bi odstranili vzroke, ki porajajo te pojave. Zlasti pa se trudijo, da bi svoje kriminalistične uslužbence usposobili za raziskovanje požigov in požarov splošnega ljudskega premoženja, ki je zlasti glede na pomembnost določenega objekta, njegovo uporabnost in zamotanost, včasih zelo težavno.

4. Seksualni delikti

Število kaznivih dejanj s seksualnim ozadjem je v primerjavi s prejšnjimi leti močno padlo. Leta 1960 so organi za notranje zadeve obravnavali le 206 kaznivih dejanj zoper osebno dostojanstvo in zoper moralo (leta 1959 - 334, leta 1958 - 313), kar pomeni 38 % manj kot leto prej.

Ni mogoče reči, kaj je povzročilo tolikšen padec seksualne delinkvence, ki je do leta 1960 (verjetno tudi na račun boljšega in doslednejšega odkrivanja) stalno naraščala. Morda so zajetje in izoliranje (zaporne kazni) določenega števila pedofilov, ekshibicionistov in drugih seksualnih delinkventov ter razni ukrepi, usmerjeni v preprečevanje teh deliktov, kakor tudi večja skrb za izboljšanje javnega reda in miru, omogočili njegov padec, ali pa so ti pojavi spričo ostrejše reakcije varnostnih, pravosodnih in drugih družbenih organov postali bolj skriti. Čeprav je z začetkom leta 1960 nehal veljati 184. čl. KZ (javna nečista dejanja), ker zadošča upravno kaznovanje javnega nečistega dejanja, teh deliktov tudi pred noveljo KZ ni bilo odkritih toliko, da bi bil zaradi njihovega izpada iz kazenskega pregonu tolikšen padec seksualne delinkvence utemeljen samo zaradi tega.

Leta 1960 so naši organi obravnavali 81 posilstev (ali 6 manj kot leta 1959), od tega je bilo 49, ali več kot polovica, poskušov. Čeprav je bilo dovršenih kaznivih dejanj ali poskušov na splošno manj, so v ljubljanskem okraju naraščali. Pri nekaterih poskuših posilstev, pri katerih storilci niso mogli doseči svojega namena, so bile žrtve tudi oropane.

Pojavov žvdništva in omogočenja nečistovanja je bilo ugotovljenih deset, posredovanja pri prostituciji pa en primer. V glavnem gre za ženske, ki so bile tudi v preteklosti dvomljivih moralnih kvilitet, ki pa ob naraščanju prostitucije iščejo žaslužek tako, da pridobivajo, navajajo, spodbujajo ali zavajajo druge v prostitucijo ali nečistovanje. K temu področju bi lahko pristeli še krovoskrunstva, čeprav sodijo v poglavje kaznij-

vih dejanj zoper zakonsko zvezo in rodbino. Naši organi so jih ugotovili 13 (leta 1959 — 22). Nekateri primeri kažejo izredno latenčnost, saj so krovoskrunska razmerja zlasti med očeti in njihovimi hčerami trajala več let, v redkih primerih tudi z vednostjo mater oziroma žena storilcev. V glavnem gre za alkoholike ali zelo primitivne, včasih celo nepismene delinkvente.

C) GOSPODARSKA KRIMINALITETA

V gospodarsko kriminaliteto so všteta samo kazniva dejanja zoper narodno gospodarstvo in kazniva dejanja zoper uradno dolžnost, ki jim včasih pravimo tudi »čisti ali pravi gospodarski kriminal«. Čeprav je bilo 1960 storjenih še 2940 vlomov, tatvin, goljufij, zatajitev in drugih podobnih kaznivih dejanj na škodo družbenega premoženja, jih ne obravnavamo med takoj imenovanim gospodarskim kriminalom, marveč med splošnim, predvsem tudi zato, da bi podali enoten pregled kaznivih dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje oziroma pregled premoženskega kriminala v celoti.

V zadnjih treh letih je bilo:

	1958	1959	1960
k. d. zoper narodno gospodarstvo	982	1295	934
k. d. zoper uradno dolžnost	555	704	604
S k u p a j :	1537	1999	1538

»Čisti ali pravi gospodarski kriminal« je nasproti letu 1959 upadel za 25 %. Na zmanjšanje je deloma vplivalo tudi to, da so nekatera dejanja devizne ali carinske narave prijavljali naši organi neposredno carini ali devizni inšpekciji, ki sta storilce kaznovali z znatnimi denarnimi kaznimi in odvzemom blaga. Organi za notranje zadeve so ugotovili tudi precejšnje število gospodarskih prekrškov in prestopkov, o katerih so pošiljali ovadbe pristojnim službam. To pomeni torej, da se dejavnost kriminalistične službe ni končala samo z ugotavljanjem in raziskovanjem gospodarskih kaznivih dejanj, ki jih prikazujemo z gornjimi pokazatelji, marveč so se naši organi ukvarjali še z drugimi negativnimi pojavji na tem področju.

Za pravi gospodarski kriminal je značilno, da ga še vedno odkrivajo precej pozno. Pri tem pa krivda ne zadeva toliko organov za notranje zadeve, kolikor nekateré druge službe, specializirane za ugotavljanje negativnih pojavov v gospodarskem življenju (glej zaključke posvetovanja o gospodarskem kriminalu, ki je bilo v Beogradu 7. decembra 1960). Leta 1960 je bilo odkritih 43,4 % v istem letu

storjenega gospodarskega kriminala, kar je vendarle nekoliko bolje od leta 1959, ko je ta odstotek znašal 41 %. Če bi pravočasnost ali nepravočasnost odkrivanja gospodarskega kriminala (pri tem gre tudi za učinkovitost odkrivanja) natančneje opazovali, bi na primer ugotovili, da gre pri kaznivih dejanjih zoper uradno dolžnost pretežno za star kriminal. V letu 1960 odkritih kaznivih dejanj zoper uradno dolžnost je bilo 69 % storjenih že pred tem letom. Pri kaznivih dejanjih zoper narodno gospodarstvo znaša podatek 49 %, kar je precej bolje. To v resnici kaže na pomanjkljivo kontrolo nad poslovanjem uradnih in odgovornih oseb. Ta okoliščina jim omogoča, da nadaljujejo s kaznivimi dejanji, hkrati pa nastaja znatna premoženska škoda, ki jo povzročajo ljudje na pomembnejših delovnih mestih, saj v večini primerov ne prenehajo s škodljivim delovanjem, če jim prvi poskus uspe. Z dosledno in stalno kontrolo pa bi lahko marsikaj gospodarskega kriminala preprečili ali ga vsaj pravočasno odkrili, še preden bi nastala mnogokrat večmiliionska škoda, ki je zlasti očitna pri nevestnem gospodarskem poslovanju, davčnih zatajtvah in poneverbah.

Gospodarski kriminal še vedno odkrivajo v glavnem organi za notranje zadeve (leta 1960 so odkrili 64 % k. d. zoper narodno gospodarstvo in 60 % k. d. zoper uradno dolžnost). Poudariti pa moramo, da se je izboljšal odnos oškodovancev do tovrstnih negativnih pojavov in deloma tudi organov delavskega samoupravljanja, ki so v večjem obsegu ugotavljali in prijavljali kazniva dejanja ter v mnogih primerih zoper nje tudi sami tako ali drugače ukrepali.

Med delinkventi pravega gospodarskega kriminala preseneča tudi precejšnje število že prej kaznovanih storilcev, ki znaša pri kaznivih dejanjih zoper narodno gospodarstvo 28 %, pri kaznivih dejanjih zoper uradno dolžnost pa 22 %. Med njimi je 9,36 % takih, ki so bili kaznovani že več kot enkrat (od vseh že prej kaznovanih znaša ta odstotek 35,3 %). Če pomislimo, da pri tem ne gre za tipične premoženske delinkvente (storilce kaznivih dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje), marveč večinoma za uradne, še najbolj pa za odgovorne osebe v gospodarskih organizacijah, ti odstotki niso povsem razveseljujoči. Globla analiza bi verjetno pokazala, da je takšnih storilcev razmeroma še največ v notranji trgovini in deloma v kmetijstvu.

1. Kazniva dejanja zoper narodno gospodarstvo

Primerjava števila kaznivih dejanj zoper narodno gospodarstvo je za zadnja tri leta naslednja:

Kazniva dejanja	1958	1959	1960
nevrestno gospodarsko poslovanje	48	80	35
nedovoljena trgovina	412	519	323
kupčevanje s tujo valuto in zlatom	40	84	65
davčne zatajitve	24	128	105
gozdna tativina in uničevanje gozdov	255		209
nezakonit lov in ribolov	119	143	144
ostala k. d.	82	59	53
Skupaj:	982	1295	934

Novela kazenskega zakonika je opustila nekatera kazniva dejanja, ki niso bila več v skladu z razvojem našega gospodarstva in družbenega življenja in sankcionirala določena druga kazniva dejanja. Teh dejanj pa ni bilo ugotovljenih toliko, da bi vplivala na morebitni dvig gospodarskega kriminala, poleg tega pa tudi po svoji vsebini niso takšna, da bi bila pogostnejša, čeprav so po svoji družbeni nevarnosti med pomembnejšimi. Novih zoper narodno gospodarstvo sankcioniranih kaznivih dejanj so organi za notranje zadeve obravnavali le pet (1 zlorabo pooblastil v gospodarstvu, 2 k. d. oškodovanja upnikov in 2 k. d. neupravičene zaposlitve tuje delovne sile).

Nevestno gospodarsko poslovanje. Teh kaznivih dejanj so organi za notranje zadeve lani v vseh zadnjih treh letih obravnavali najmanj. Škoda, ki je zaradi njih nastala, znaša okoli 50 milijonov dinarjev. Z njimi je bila pretežno prizadeta notranja trgovina, v nekaterih primerih pa tudi kmetijske zadruge in druga gospodarska področja. Čeprav je bilo število kaznivih dejanj nevestnega gospodarskega poslovanja razmeroma majhno, pa so bili ti pojavi v preteklem letu toliko nevarnejši, zlasti zaradi tega, ker odpade povprečno samo na en ugotovljen primer okoli 1 500 000 din škode. Okoliščine, ki porajajo te pojave, so predvsem: brezvestnost v poslovanju, nesposobnost odgovornih ljudi v gospodarskih organizacijah, nizka strokovnost posameznikov in pomanjkljiva notranja kontrola v podjetjih ali njihovih enotah. Storilci so bili v določenih primerih kazensko odgovorni tudi za nekatera druga dejanja, ne glede na to, da so najpogosteje povzročili primanjkljaje, pri katerih se ni dalo ugotoviti, ali gre tudi za neposredno osebno okoriščanje.

Najbolj tipične oblike nevestnega gospodarskega poslovanja pa so bile naslednje: onemogočenje pregleda nad poslovanjem oziroma opuščanje evidenc nad materialom in prometom, dopuščanje kvarjenja osnovnih sredstev, malomarnost in samovoljno razpolaganje s premoženjem, ki je bilo posamezni-

kom zaupano, kršitve predpisov o poslovanju in o organizaciji dela, zaradi česar je nastala premoženska škoda, uporaba prevelikih količin surovin za izdelovanje določenih predmetov, izdelovanje proizvodov ali gradnja objektov brez dokončnih načrtov oziroma s pomanjkljivimi načrti ali celo brez njih, opustitev ugotovljanja količin, vrste in kvalitete blaga pri nakupu oziroma prevzemu, prodaja na up, nevestno in malomarno inventurno popisovanje, izročitev ali prevzem poslov, materiala itd. brez ustrezne dokumentacije, nevestno gospodarjenje pri vzreji živine, perutnine itd., kar je imelo za posledico poginjivali.

Nedovoljena trgovina. V primerjavi s številom zadnjih dveh let je precej upadla (kolikor ocenjujemo samo po številu ugotovljenih dejanskih stanj, ki jih sankcionira kazenski zakonik v svojem 226. členu). Ker pa se tovrstno negativno delovanje tesno povezuje s tihotapstvom in kršitvami carinskih ter deviznih predpisov, so naši organi precej povjavov s tega področja obravnavali poleg 226. čl. KZ in podajali ovadbo ne samo pristojnim javnim tožilstvom, marveč predvsem carini in devizni inšpekcijski (tema organoma je bilo izročenih 714 ovadb ali dvakrat več kot je bilo kaznivih dejanj nedovoljene trgovine). Odkritih je bilo več združb, ki so se v povezavi s tujino ukvarjale s preprodajo najrazličnejših predmetov (oblačila, blago, motorna vozila, stroji ali deli strojev, dragocenosti itd.). Največ nedovoljene trgovine, zlasti združbe s tihotapstvom (predvsem večje zadeve), je bilo odkrite na območju obmejnih okrajev, kot na primer Maribora, Kranja, Kopra in Murske Sobote. Med storilci sicer prevladujejo naši državljanji, vendar pa ugotavljamo v tej kriminalni dejavnosti tudi čedadje več tujih državljanov, zlasti tistih, ki imajo možnost večkratnega prehajanja čez državno mejo. Nekateri primeri kažejo, da združbe ne delujejo samo na območju Slovenije, marveč tudi izven nje in da so pravi organizatorji v tujini.

Z manj nevarnimi oblikami nedovoljene trgovine se ukvarjajo predvsem razni priložnostni delinkventi, ki pogosto svoj potupoči poklic izrabljajo v ta namen ter preprodajajo najrazličnejše blago. V četrtni primerov je bil predmet nedovoljenega trgovanja les, po katerem je močno povpraševanje predvsem v LR Hrvatski. Za njim sledijo živina, oblačila in dr.

Nedovoljena trgovina, združena s tihotapstvom, je navadno organizirana po zelo konspirativnih načelih, po katerih se ravna celotno omrežje prekupčevalcev. Odkrivanje in prodiranje v take skupine je marsikdaj zelo težavno, kar nam dokazujejo tudi neka-

teri podatki, ki kažejo, da odkrivamo razmeroma stare zadeve, medtem ko ostajajo tekoči primeri neodkriti, ali jih odkrivajo pozneje. Le tretjina odkritih kaznivih dejanj je bila storjena leta 1960, vse ostale zadeve pa izvrajo še iz prejšnjih let. Zato bi bila na tem področju še zlasti zaželena močnejša in intenzivnejša intervencija nekaterih drugih služb, ki po naravi svojih poslov odkrivajo pojave take ali podobne vrste.

Kupčevanje s tujo valuto in zlatom. Teh kaznivih dejanj je bilo prav tako nekoliko manj kot leta 1959. Predvsem je šlo za tujo valuto, ki so jo storilci pridobivali za nakup motornih vozil v tujini. Nezakonit denarni promet, ki je naperjen zoper trdnost valutnega in deviznega sistema, je razširjen v najrazličnejših oblikah. Najbolj tipičen je tisti, pri katerem se naš državljan dogovori s tujcem, da mu bo v FLRJ dal na razpolago določeno vsoto dinarjev, za to pa bo v tujini dobil ustrezno vsoto tuje valute. Odkriti so bili še nekateri drugi načini izigravanja predpisov, pri katerih so storilci nameravali doseči z nekontroliranim denarnim prometom določene prednosti, pri čemer marsikdaj ni šlo samo za obhajanje valutnih in deviznih predpisov, marveč tudi predpisov o carini, o prometnem davku in drugih.

Ker večina kupčevanja s tujo valuto in devizami ni bila sama sebi namen, temveč v glavnem samo sredstvo za doseg določenega cilja (na primer nakup motornega vozila v tujini itd.), so bila ta dejanja pogosto v stiku z drugimi, kot na primer s ponarejanjem listin, davčnimi zatajitvami itd.

Odkrita je bila tudi izredno zanimiva zadeva kupčevanja z zlatom, v katerem je sodelovalo 76 oseb.

Davčne zatajitve so še vedno ostale tipičen kriminal zasebnih obrtnikov. Organi za notranje zadeve so vodili kazenski postopek zoper 100 oseb, ki so storile 105 kaznivih dejanj davčne zatajitev. Med storilci je skoraj 75 % zasebnih obrtnikov. Pri tem je pomembna zlasti ugotovitev, da število delinkventnih obrtnikov narašča v absolutnem in relativnem smislu, čeprav se število obrtnikov na splošno zmanjšuje.

Nekateri okrajni organi za notranje zadeve so ob sodelovanju uprav za dohodke in inšpekcijske službe posvetili znatno pozornost odkrivanju davčnih zatajitev. Tako so na primer v okraju Kranj odkrili tretjino vseh v Sloveniji ugotovljenih tovrstnih kaznivih dejanj. Storilci so v naši republiki zatajili skoraj 96 milijonov, kar je znatno več kot leto prej, čeprav je bilo takrat ugotovljenih

več primerov. To kaže na dokaj nekontroliрано, pa tudi očitno neopravičeno bogatenje zasebnih obrtnikov, kateremu bo treba posvetiti več pozornosti in onemogočiti njegovo razraščanje.

Če pregledujemo, kdo je odkril davčne zatajitve, ugotovimo, da so se pri tem najbolj angažirali organi za notranje zadeve, medtem ko so imele druge službe manj uspehov in bodo morale v prihodnje povečati svojo intenzivnost ter storiti ukrepe za to, da se bodo zlasti občinski, za dohodke pristojni organi močneje usposobili tudi za odkrivanje zatajitev.

Novelirani kazenski zakonik razločuje gozdne tatvine od uničevanja gozdov, medtem ko so bila ta dejanja poprej sankcionirana v skupnem členu 246 KZ. Leta 1960 so organi za notranje zadeve obravnavali 201 gozdnatočino in 8 kaznih dejanj uničevanja gozdov, kar je skupaj nekoliko manj kot prejšnji dve leti. V zvezi s tem je pomembno poudariti precejšnje število kršitev predpisov o gozdovih (izrečenih je bilo 3785 pravnomočnih upravnih kazni), ki se v nekaterih primerih tesno povezujejo z nedovoljeno trgovino z lesom.

Med gozdnimi tatvinami je bila večina takih, katerih škoda ne presega 50 000 din (165 k.d.), iz česar sklepamo, da je šlo le za manjše poseke.

Število kaznih dejanj **nezakonitega lova in ribolova** je v zadnjih dveh letih precej stalno. Poleg njih pa je tudi nekaj kršitev predpisov o lovu in o morskem ter sladkovodnem ribištvu, s katerimi se prav tako ustvarja škoda za naše gospodarstvo. Organi za notranje zadeve so obravnavali 137 kaznih dejanj nezakonitega lova in 7 kaznih dejanj nezakonitega ribolova s skupno 191 storilci, med katerimi je 13% mladoletnikov (predvsem pri nezakonitem lovu).

Delinkventi so lovili, ubijali ali pokončevali divjačino na različne načine. Najbolj tipičen je lov s streljanjem divjačine, nato lov z zankami, med manj razširjenimi ali priložnostnimi oblikami pa je tudi lov z uporabo psov (ki divjačino gonijo do onemoglosti), streljanje in uničevanje ptic s fračami, uporaba pasti za vabo in podobno.

Divji lovci so uplenili največ srnjadi, fazanov in zajcev. Neraziskana so ostala štiri kazna dejanja nezakonitega lova.

Pri nezakonitem ribolovu pa je na najbolj razširjena uporaba razstrelilnih snovi, v nekaterih primerih pa so storilci napeljali v vodo električni tok in s tem ubijali ribe. Med storilci nezakonitega lova in ribolova močno prevladujejo kmetje in poljedelski ter gozdni delavci.

2. Kazniva dejanja zoper uradno dolžnost

Število kaznih dejanj zoper uradno dolžnost se je v primerjavi z letom 1959 zmanjšalo od 704 na 604 ali za 14,2 %. Najpogostnejša kazniva dejanja so naslednja (navajamo podatke za zadnja tri leta)

	1958	1959	1960
zloraba uradnega polož. ali ur. pravic	106	154	17
zloraba uradnega polož. ali ur. pravic iz koristoljubja	—	—	98
nevrestno delo v službi	53	65	27
ponareditev uradne listine	76	90	70
poneverbe	278	305	298
jemanje in dajanje podkupnine	18	27	63
ostala k. d.	37	63	31
Skupaj:	553	704	604

Med ostala kazniva dejanja štejemo 20 neupravičenih uporab, 5 goljufij v službi, 4 izdaje uradne skrivnosti itd.

Zlorab uradnega položaja ali uradnih pravic brez koristoljubnih namenov so organi za notranje zadeve raziskovali 17. Storili so jih večinoma vodilni uslužbenci ali odgovorne osebe v gospodarskih organizacijah.

Iz namena kristoljubnosti pa je bilo storjenih 98 kaznih dejanj, kar je še vedno manj kot leta 1959. Z obema vrstama zlorabe uradnega položaja ali uradnih pravic storjena škoda znaša okoli 18 milijonov dinarjev. Zlorabe iz koristoljubnosti so bile storjene na primer na naslednje načine: z uporabljanjem gradbenega materiala in drugih sredstev za potrebe storilcev na račun gospodarskih organizacij; s podpisovanjem oziroma odobravanjem potnih stroškov brez opravljenih uradnih potovanj; z neupravičenim obračunanjem kilometrine pri potovanjih, ki naj bi bila opravljena z lastnimi prevoznimi sredstvi; s prodajanjem raznih proizvodov za svoj račun; z neupravičenim kreditiranjem zasebnikov na škodo gospodarskih organizacij; z odrejanjem ali dovoljevanjem šušmarstva v delovnem času, pri čemer se je uporabil material podjetja; z izdajanjem lažnih listin v namenu prikrivanja tatvin oziroma primanjkljajev.

Storilci so bili v glavnem direktorji, upravniki, komercialni ali računovodski uslužbenci, poslovodje in dr., ki so pogosto s podobnimi in drugačnimi dejanji močno ovirali delavsko samoupravljanje v svojih podjetjih ali ga tudi kako drugače zanemarjali.

S kaznivimi dejanji **nevrestnega dela v službi** je bilo storjene okoli 20 milijonov škode. V glavnem je šlo za malomarno opravljanje službe, za razne nepravilnosti pri delu, za nestrokovnost pri bolj zapletenih opravilih,

za opuščanje raznih eviđenc in nadzora, za neobračunavanje stroškov in za slabo opravljena dela, ki jih je bilo treba popravljati in dopolnjevati.

Kazniva dejanja ponareditve ali uničenja uradne listine, knjige ali spisa so redko samostojna kazniva dejanja. Večinoma so povezana z drugimi dejanji zoper uradno dolžnost ali zoper narodno gospodarstvo. Največ jih je bilo storjenih v zvezi s prodajo ali nakupom lesa in motornih vozil, ob napačnem oziroma lažnem prikazovanju dohodkov, denarnega prometa, zaključnih računov in bilanc, ob izdajanju lažnih odkupnih blokov in računov, pri inventurnih listinah, s ponarejanjem hranilnih vlog, pri ponarejanju podpisov itd.

Poneverbe so že vsa leta najpogostnejša kazniva dejanja zoper uradno dolžnost (skoraj 50 % vseh kaznivih dejanj iz XXIV. poglavja KZ). Glede na načine storitve in povzročeno škodo pa so tudi najbolj nevarna. Leta 1960 znaša škoda nekaj nad 60 milijonov dinarjev, kar je sicer precej manj kot leta 1959.

Poneverbe še vedno omogoča predvsem slaba in nestalna notranja kontrola v gospodarskih organizacijah in upravnih organih, pa tudi v množičnih oziroma družbenih organizacijah, v katerih je bilo prav tako odkritih nekaj teh dejanj. Slabo kontrolo nad poslovanjem dokazuje zlasti to, koliko časa je preteklo od storitve dejanja pa do njegovega odkritja. Skoraj 65 % vseh v letu 1960 odkritih poneverb je bilo storjenih pred tem letom. Če bi bila kontrola poslovanja važnejših delovnih mest, zlasti tistih, na katerih imajo ljudje opravek z denarjem, vrednostnimi papirji in drugimi stvarmi, ki si jih lahko priplaščajo, pogostejsa in doslednejša, ne bi moglo priti do večmilijonskih poneverb (kot na primer v podjetju Orient v Ljubljani, v LIP Savinjska itd.), pri čemer so uslužbenci poneverjali celo po pet let.

Zaradi poneverb je najbolj oškodovana notranja, trgovina, za njo sledijo industrija in rudarstvo ter kmetijske zadruge; v družbenih organizacijah je bilo odkritih 16 primerov.

Med poneverljivci prevladujejo računovodski uslužbenci (59), direktorji in vodilni uslužbenci (31), poslovodje (29), skladističniki (29) in komercialni uslužbenci. Za ta kazniva dejanja je značilno poneverjanje viškov, poneverjanje v korist raznih organizacij v podjetjih (sindikat, Ljudska tehnika), prikrivanje poneverb z lažnimi inventurami ali neresničnim prikazovanjem dolžnikov, preprodaja blaga po višjih cenah, izdajanje lažnih računov ali uničenje paragonskih blokov in ponarejanje listin.

Med poneverljivci je bilo 26 % že prej kaznovanih storilcev. Storilci so se pogosto

združevali v skupine in poneverjali sporazumno, poleg tega pa marsikdaj še vsak zase, brez vednosti drugih.

Kazniva dejanja jemanja ali dajanja podkupnine v zadnjih letih naraščajo. Leta 1960 jih je bilo odkritih največ, in sicer 63. Pri podkupovanju uradnih ali odgovornih oseb so bili največkrat udeleženi zasebni obrtniki. Vendar postaja ta pojav pogostnejši tudi med nekaterimi ljudmi, zaposlenimi v gospodarskih organizacijah, ki so dali podkupnino zato, da bi dosegli kakšno korist zase ali kakšno prednost za podjetje. Tisti, ki podkupnino jemljejo, pa imajo pred očmi vedno koristoljubne namene in gre pri njih za izrazito osebno okoriščanje.

Dajanje podkupnine je bilo po navadi sredstvo za dosego določenih ciljev, ki so jih podkupovalci skušali doseči, če njihov posel ni tekel tako, kot bi želeli. Tako na primer, če je na tujem tržišču primanjkovalo kakšnega blaga, so ga skušali dobiti s podkupninom; če je bila ponudba prevelika, so izdelke prodajali spet s podkupovanjem oseb, odgovornih v podjetjih za nakup (ali skupine vodilnih oseb, če ne celo kolektiva). V nekaterih primerih je šlo celo tako daleč, da so bile zaradi podkupovanja preklicane pogodbe z določenimi podjetji in ponovno sklenjene s podkupovalci (če je šlo za zasebne obrtnike). Pri sklepanju kupnih ali delovršnih pogodb z zasebniki so nekateri odgovorni ljudje v gospodarskih organizacijah priznali večjo vrednost stvarem ali opravljenem delu, nato pa od zasebnikov jemali provizijo.

Poudariti je treba, da denar ni bil vedno edino sredstvo za podkupovanje, marveč so pri tem uporabljali tudi različna darila, usluge, honorarje ali celo zaposlovjanje žena ali sorodnikov tistih oseb, ki so za določen namen lahko koristile.

Jemanje ali dajanje podkupnine se opravlja vedno v zelo prikritih oblikah in ga je zelo težko odkrivati, še bolj pa dokazovati. Te okoliščine so zlasti težavne takrat, kadar gre za povezovanje v trgovskih poslih s tujimi udeležencemi.

II

STORILCI KAZNIVIH DEJANJ

Organi za notranje zadeve so leta 1960 odkrili 13 714 storilcev. To število je za 39,42 % manjše kot leta 1959. Zaradi znatno manjšega števila kaznivih dejanj je bilo tudi število storilcev nižje. Ker organi za notranje zadeve nimajo opravka z vsemi kaznivimi dejanji, bodo spodaj navedeni podatki pokazali le strukturo delinkventov, s katerimi so

se v uvodnih poizvedbah ali v pripravljalnem postopku ukvarjali organi za notranje zadeve.

Ti so odkrili in identificirali 13 714 delinkventov, za katere so ugotovili, da so storili 13 534 raziskanih kaznivih dejanj.

Na tolikšno zmanjšanje števila storilcev je v neki meri prav tako vplivala novela kazenskega zakonika, zaradi katere so organi za notranje zadeve obravnavali predvsem manj telesnih poškodb. Če upoštevamo, da so naši organi leta 1959 ukrepali pri 3808 lahkih telesnih poškodbah, leta 1960 pa le pri 920, lahko sklepamo, da padec števila storilcev ne gre samo na račun zmanjšane kriminalitete na splošno, marveč precej tudi na račun novega režima v pregonu kaznivih dejanj in njihovih storilcev.

Podatki o številu storilcev po posameznih okrajih so naslednji:

Okraj	Skupno število storilcev	Število prebivalcev v okraju	% storilcev od prebivalcev
Celje	1 765	200 800	0,87
Gorica	356	109 500	0,32
Koper	610	112 500	0,54
Kranj	1 214	136 600	0,88
Ljubljana	3 937	400 100	0,98
Maribor	3 662	350 100	1,04
Murska Sobota	853	131 300	0,64
Novo mesto	1 317	157 500	0,83
Skupaj:	13 714	1 598 400	0,85

Nad republiškim povprečjem so okraji Maribor, Ljubljana, Kranj in Celje, torej tisti, ki imajo na svojem območju večja mesta in razvitejše gospodarsko življenje.

Padec števil storilcev je ociten skoraj pri vseh kaznivih dejanjih v vseh okrajih. Nedvomno pa je največji pri kaznivih dejanjih zoper življenje in telo ter celo tudi pri premoženjskih deliktih. Nekaj več storilcev kot leta 1959 se je pojavilo pri kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo, pri kaznivih dejanjih zoper zakonsko zvezo in rodbino ter pri ropih in roparskih tatvinah.

Med storilci je bilo:

storilcev krvnih deliktov	18,02 % (29,3 %)
storilcev premoženj. deliktov	46,84 % (34,9 %)
storilcev seksualnih kaz. dej.	1,23 % (1,2 %)
storilcev k. d. zoper nar. gospod.	9,04 % (10,3 %)
storilcev zoper ur. dolžnost	4,20 % (3,0 %)

(V oklepaju so podatki za leto 1959.)

1. Že poprej kaznovani in nezaposleni storilci ter storilci brez stalnega prebivališča

Leta 1960 je bilo med storilci že poprej kaznovanih 3815 ali 27,81 % od skupnega števila. Odstotek za leto 1959 je znašal 27,4 %.

Poudariti je treba, da je bilo leta 1960 v primerjavi s prejšnjim letom 38,6 % manj že poprej kaznovanih (število storilcev nasprotno pa je za 39,42 % manjše). Kakor na padec števila storilcev nasprotno, je vplivala novela KZ tudi na zmanjšanje števila povratnikov, ki so izpadli s področja dela organov za notranje zadeve, predvsem zaradi izpada vsaj 2000 telesnih poškodb, katerih storilci so bili doslej vsako leto vedno v precejšnjem številu že poprej kaznovani.

Absolutni podatki in podatki izraženi z indeksom, so naslednji:

leto	že poprej kaznovanih	indeks
1955	6006	100
1956	5548	93
1957	5473	92
1958	5169	86
1959	6214	103
1960	3815	64

Leta 1960 je bilo res najmanj že poprej kaznovanih storilcev, vendar je njihov delež (ne glede na izpad precejšnjega števila telesnih poškodb) pri celotnem številu storilcev doslej najvišji.

Med posameznimi značilnejšimi vrstami storilcev, ki so se ponovno pojavili v letu 1960, je bilo povratnikov:

med storilci	o d s t o t k i	
	1959	1960
krvnih deliktov	29,02	28,35
premoženjskih k. d.	33,01	31,11
seksualnih deliktov	21,85	30,00
k. d. zoper uradno dolžnost	26,00	28,46
k. d. zoper nar. gospodarstvo	25,86	22,56

Še zanimivejši so nadrobnejši podatki o povratnikih oziroma že prej kaznovanih storilcih pri premoženjskih kaznivih dejanjih. Tako je bilo že poprej kaznovanih storilcev:

	1959	1960
žepnih tatvin	47,76 %	42,73 %
tatvin koles	35,05 %	38,41 %
vložnih tatvin	34,09 %	30,28 %
navadnih tatvin	32,95 %	29,70 %
ropov in roparskih tatvin	45,31 %	40,74 %

Primerjava nam kaže, da se je pri storilcih posameznih vrst kaznivih dejanj povečala udeležba povratnikov pri seksualnih deliktih in pri kaznivih dejanjih zoper narodno gospodarstvo, med premoženjskimi kaznivimi dejanji pa v glavnem le pri tatvinah koles. Podatki deloma kažejo tudi na to, da se je leta 1960 pojavilo nekaj več delinkventov, ki

doslej niso bili evidentirani kot storilci kaznivih dejanj.

Že lani smo ob podobni priložnosti ugotovili, da v strukturi delinkventov narašča število tistih, ki so bili poprej kaznovani že trikrat ali večkrat. To ugotovitev nam potrjujejo tudi naslednji podatki:

že kaznovani	1959		1960	
	število	%	število	%
enkrat	3546	57,6	2069	54,23
dvakrat	1168	18,7	678	17,77
trikrat ali večkrat	1500	23,7	1068	27,99
skupaj:	6214	100	3815	100

Relativno narašča zlasti število trikrat ali večkrat kaznovanih storilcev pri telesnih poškodbah in premoženskih kaznivih dejanjih, tu pa predvsem pri žepnih, vlonnih in navadnih tatvinah.

Od skupnega števila storilcev jih je bilo v času storitve kaznivega dejanja 2020 ali 14,72 % nezaposlenih. Leta 1958 je znašal ta podatek 12 %, leta 1959 pa 12,40 %, kar pomeni, da se je stanje nekoliko poslabšalo. Med nezaposlenimi storilci je 75 % takih, ki so storili premoženska kazniva dejanja, in sicer 749 navadnih tatvin, 36 žepnih tatvin, 169 tatvin koles, 240 vlonnih tatvin itd.

Geografska razčlenitev že poprej kaznovanih storilcev nam nudi zanimivo ugotovitev, ki jo z ustreznimi podatki prikazujejo v naslednjem:

Okrat	Stevilo storilcev	Stevilo že poprej kaznovanih	% že kaznov. od števila storilcev	Udeležba storilcev po okrajih
Celje	1 765	468	26,51	12,26
Gorica	356	75	21,06	1,96
Kranj	610	117	19,18	3,06
Koper	1 214	264	21,74	6,92
Ljubljana	3 937	970	24,63	25,42
Maribor	3 662	1290	35,22	33,81
M. Sobota	853	166	19,46	4,35
Novo mesto	1 317	362	27,48	9,48
	13 714	3815	27,81	100

Večje ali manjše število že poprej kaznovanih v delinkventni populaciji na posameznem območju kaže v neki meri tudi težino kriminalitete, s katero se morajo ukvarjati organi za notranje zadeve, predvsem takrat, ko zasledujejo neznane storilce. Gornji podatki ne prikazujejo kriminalitete ali povratništva samo avtohtonega prebivalstva na določenem območju, marveč obsegajo vse, ki so kakorkoli prišli v okraj in tam storili kaznivo dejanje ter bili pozneje prijeti (na primer »mejaš« iz drugih okrajev in republik, sezonska delovna sila, potupočni delinkventi in drugi). Pri tem je zanimivo, da je bilo med

odkritimi storilci največ že poprej kaznovanih v okraju Maribor, nato v okrajih Novo mesto in Celje in šele zatem v ljubljanskem okraju. V okraju Maribor so odkrili največ že poprej kaznovanih storilcev (v absolutnem pomenu), pa tudi udeležba že prej kaznovanih od celotnega števila v tem okraju odkritih storilcev je nad republiškim povprečjem.

Brez stalnega prebivališča je bilo 412 storilcev ali 3 % od skupnega števila. Med njimi je bilo največ tatov, vlonilcev in goljufov.

Poprejšnja kaznovanost, nezaposlenost in nestalnost prebivališča so okoliščine, ki po eni strani otežujejo večjo učinkovitost pri iskanju neznamih storilcev, po drugi strani pa postajajo vedno večji kriminalnopolični problem, ki ga bo treba nadrobneje analizirati in ustrezno ukrepati.

2. Storilci po poklicih

Od skupnega števila storilcev je bilo po poklicih:

	število	% od skup. števila
delavcev	8 097	59,04 (57,8)
kmetov	1 697	12,37 (14,0)
uslužbencev	1 740	12,68 (12,3)
obrtnikov	416	3,03 (2,6)
dijakov, študentov itd.	675	4,92 (4,0)
ostalih	1 089	7,94 (9,0)
skupaj:	13 714	100 (100)

(V oklepaju so podatki za leto 1959).

Podatki o poklicni strukturi delinkventov kažejo, da kljub izpadu precejšnjega števila telesnih poškodb ni bilo kakih posebnih vidnejših notranjih premikov. Zaznaven je sicer majhen narast udeležbe delavcev, uslužbenecov, obrtnikov in dijakov na račun ostalih dveh skupin.

Delavci prednjačijo predvsem pri premoženskih kaznivih dejanjih, zlasti pa pri vseh vrstah tatvin. Kmetje so storili razmeroma največ telesnih poškodb in nekaterih gospodarskih kaznivih dejanj (uničevanje gozdov, gozdna tatvina, nezakonit lov in ribolov), obrtniki največ gospodarskih kaznivih dejanj (davčne zatajitev), učenci, dijaki in drugi so storili največ tatvin, medtem ko so uslužbenci (med katere so vštete tudi odgovorne osebe v gospodarskih organizacijah) razmeroma enakomerno udeleženi pri vseh vrstah kaznivih dejanj.

3. Šolska izobrazba storilcev

Podatke o posameznih skupinah navajamo še po starih načelih. Med storilci je bilo brez šolske izobrazbe 2,12 %, z nedovršeno osnovno šolo 5,54 %, z dovršeno osnovno šolo

49,81 %, z nedovršeno nižjo sred. šolo 12,85 %, z dovršeno nižjo srednjo šolo 15,51 %, z nedovršeno višjo šolo 1,8 %, z dovršeno višjo šolo 1,75 %, z nedovršeno fakulteto 0,38 % in z dovršeno fakulteto 0,48 %. Za 1,85 % storilcev ni bilo mogoče zanesljivo ugotoviti, kako je z njihovo izobrazbo. Pri tem je zanimivo, da ima skoraj 58 % storilcev osnovno šolo (v starem pomenu) ali izobrazbo, nižjo od nje (med njimi je pretežna večina storilcev premoženjskih kaznivih dejanj in nasilnih deliktov).

Dovršeno srednjo šolo ali višjo izobrazbo (vključno s fakulteto) je imelo le 2,53 % vseh storilcev. Ti se pojavljajo nekoliko pogosteje pri kaznivih dejanjih zoper narodno gospodarstvo in zoper uradno dolžnost ter nekaj manj pri kaznivih dejanjih zoper javni red in pravni promet.

4. Mladoletni prestopniki

Organi za notranje zadeve so imeli leta 1960 opraviti z 2580 mladoletniki. Z mladoletnimi prestopniki je bilo leta 1960 kvantitativno manj posla (leta 1959 — 2825, leta 1960 — 2580, pri čemer so všteti otroci), čeprav negativni pojavi med otroki in mladino v razmerju do kaznivih dejanj odraslih storilcev kažejo tendenco rahlega naraščanja (pri tem je vsekakor treba upoštevati zboljšanje in ureditev službe za mladinsko prestopništvo pri okrajnih organih za notranje zadeve, kar je imelo za posledico tudi širše zajetje negativnih pojavov).

Zlasti zanimivo je, da v zadnjih letih ocitno narašča število otrok (do 14. leta starosti), ki jih je treba obravnavati kot storilce kaznivih dejanj. Še vedno pa tudi rahlo narašča število kaznivih dejanj, ki jih store mladoletni prestopniki v mestih Ljubljana, Maribor in Celje, medtem ko je na podeželju to število padlo. Za mestno mladinsko prestopništvo so tipični predvsem premoženjski delikti (vlomi in tatvine), na podeželju pa je razmeroma več krvnih deliktov.

Premoženjska kazniva dejanja so za mladinsko prestopništvo prevladujoča oblika. Leta 1960 je imelo skoraj 87 % vse mladinske kriminalite te premoženjsko obeležje. Mladoletniki iščejo predvsem tehnične predmete, motorna vozila in kolesa (pri tem gre marsikdaj tudi samo za uporabo brez namena prilastitve). Poudariti je treba, da premoženjski delikti v strukturi kaznivih dejanj mladoletnikov naraščajo in dobivajo čedadje bolj nevarne oblike. Pri tem so v večjem številu pojavljajo organizirane mladinske združbe, ki si nadevajo razna imena, se uveljavljajo na področju tatvin in vlotov, neupravičene upo-

rabe tujih motornih vozil, pa tudi raznih moralnih prestopkov. Nekaj več kot tretjina kaznivih dejanj, ki so jih storili otroci in mladoletniki, je bila storjena v združbah, v katerih je bilo leta 1960 nekaj manj odraslih kot prejšnja leta.

Povratništvo med mladoletniki je ostalo na isti višini kot leta 1959 (19,5 %). Značilna je morda ugotovitev, da narašča povratništvo med otroki.

5. Storilci po spolu

Leta 1960 je bilo med 13 714 storilci 11 712 moških in 2002 ženski. Razmerje po spolu je torej 85,41 % nasproti 14,59 % (leta 1959 je bilo ustrezno razmerje 85,8 % nasproti 14,2 %), kar pomeni, da se je udeležba žensk nekoliko povečala.

Udeležba žensk je najmanjša pri splošni kriminaliteti (14,35 %, kar je nekoliko pod povprečjem), večja je pri gospodarskem kriminalu (15,2 %), največja pa pri političnih kaznivih dejanjih (vključno s kaznivimi dejanji po 303. čl. KZ — 22,05 %).

III.

ODKRIVANJE IN RAZISKOVANJE KAZNIVIH DEJANJ

Uspešnost vsake varnostne službe se kaže zlasti v tem, koliko sama ugotovi kaznivih dejanj in koliko razišče kaznivih dejanj, katerih storilci niso znani, ko se zve za dejanja.

Ob tem bomo navedli nekaj podatkov, iz katerih bo mogoče sklepati na učinkovitost službe odkrivanja in raziskovanja kriminalitev v Sloveniji.

1. Odkrivanje kaznivih dejanj

Izmed 18 578 kaznivih dejanj, kolikor so jih obravnavali organi za notranje zadeve, je precej takih, za katere zvedo na podlagi ovadb oškodovancev in drugih. 3771 ali 20,29 % vseh kaznivih dejanj so ugotovili oziroma odkrili organi za notranje zadeve sami, bodisi z uporabo obveščevalnih sredstev, z informativnim poizvedovanjem, z nadzorovanjem poklicnih storilcev, pri preiskovanju drugih kaznivih dejanj, z zasačenjem storilca na samem dejanju ali kako drugače. Pri tem so pomembno uspešnost pokazale tudi postaje LM, ki so odkrile 61 % takih kaznivih dejanj, za katera so zvedeli organi za notranje zadeve, po lastni delavnosti.

Podatki o tem, kako so organi za notranje zadeve zaznali kazniva dejanja, so za zadnji dve leti naslednji:

k. d. odkrita	1959	1960
z delavnostjo enot v org. za notranje zadeve	7,56 %	7,92 %
z delav. postaj LM	16,57 %	12,36 %
po ovadbah oškod. in drugih	75,87 %	79,72 %

Pri okrajnih organih za notranje zadeve se je ugotavljanje kaznivih dejanj delno izboljšalo, kar gre predvsem na račun večjega angažiranja raznih obveščevalnih sredstev (predvsem na področju odkrivanja gospodarskega kriminala).

Vsako leto prijavijo največ kaznivih dejanj neposredno prizadeti oškodovanci, ki so lani ovadili organom za notranje zadeve 68,6 % vseh kaznivih dejanj, za njimi sledi kot prijavitelji neoškodovani državljeni s 7,2 %, nato organi delavskega samoupravljanja. Drugi državni organi, zlasti pa inšpekcijске službe, so prijavljali razmeroma manj kaznivih dejanj (te službe pošiljajo ovadbe največkrat neposredno javnim tožilstvom).

Učinkovitosti oziroma angažiranost organov za notranje zadeve na področju odkrivanja kaznivih dejanj je pri posameznih vrstah različna in nedvomno večja na tistih področjih, na katerih državljeni in drugi prijavljajo kazniva dejanja bolj poredko. Poudarili smo, da so organi za notranje zadeve 20,29 % vseh kaznivih dejanj ugotovili sami z lastno delavnostjo. Večji odstotek zaznavanja je bil dosežen pri kaznivih dejanjih zoper narodno gospodarstvo s 64,02 %, pri kaznivih dejanjih zoper uradno dolžnost s 55,96 %, pri kaznivih dejanjih zoper javni red in pravni promet s 50 % in pri seksualnih deliktih s 34,46 %. Pri vseh ostalih vrstah kaznivih dejanj pa je zainteresiranost oškodovanec za odkritje storilcev ali povrnitev prizadejane škode znatno večja, tako da je zaznavanje za kazniva dejanja v precejšnji meri odvisna od prijav, ki jih podajajo. To nam deloma dokazujejo naslednji podatki: od skupnega števila premoženskih deliktov so le 10,69 % odkrili organi za notranje zadeve z lastno delavnostjo in krvnih deliktov le 16,19 %.

Zanimivi so tudi podatki, kako so organi za notranje zadeve odkrivali kazniva dejanja z lastnim delovanjem v posameznih okrajih. Podatki so naslednji: Celje 16,87 %, Gorica 25,98 %, Koper 26,45 %, Kranj 25,52, Ljubljana 13,71 %, Maribor 23,50 %, Murska Sobota 27,97 % in Novo mesto 25,41 %.

2. Raziskovanje kaznivih dejanj – splošno

Od 18 578 kaznivih dejanj je ostalo ob koncu leta neraziskanih 5044 ali 27,15 % (leta 1959 – 21,9 %, leta 1958 – 24,1 %). Pri prikazovanju splošnih podatkov o neraziskanih

kaznivih dejanjih, ki jih primerjamo s celotno kriminaliteto brez natančnejših analiz drugih pokazateljev, je treba ponovno poudariti izpad znatnega števila lahkih telesnih poškodb. Pri njih navadno ni neznanih storilcev in so zato v prejšnjih letih vplivale na boljši odstotek kaznivih dejanj, pri katerih so bili storilci ugotovljeni. Od tod tudi znatna razlika v podatkih o razmerju neraziskanih kaznivih dejanj do celotne kriminalitete posameznih let. Zato tudi ni mogoče trditi, da bi bila uspešnost raziskovanja v letu 1959 slabša.

Od skupnega števila kaznivih dejanj je bilo ob koncu leta neraziskanih:

leta 1958 — 5244
leta 1959 — 5820
leta 1960 — 5044

Razmerje med neraziskano kriminaliteto in celotnim številom dejanj je po posameznih okrajih naslednji: Celje 26,9 %, Gorica 19,4 %, Koper 13,4 %, Kranj 15,7 %, Ljubljana 35,2 %, Maribor 27,5 %, Murska Sobota 15,2 % in Novo mesto 22,4 %. Poudariti pa moramo, da navedeni podatki niso zanesljivi pokazatelji o uspešnosti raziskovanja, ker je zlasti ob primerjavi po okrajih stopnja uspešnosti odvisna od strukture kriminalitete, od takšnega ali drugačnega števila kaznivih dejanj, pri katerih storilci niso takoj znani, od udeležbe povratnikov v kriminalu in od različnih drugih činiteljev, ki poleg prizadevanja varnostne službe vplivajo na končno število neraziskanih kaznivih dejanj.

3. Podatki o raziskovanju kriminalitete z neznanimi storilci

Najvažnejši podatki o tem, kakšna je uspešnost raziskovanja, so tisti, ki jih dobimo, če primerjamo od organov za notranje zadeve raziskano kriminaliteto s številom kaznivih dejanj, pri katerih storilci niso bili znani, ko se je za dejanje zvedelo. Podatki so za zadnja tri leta naslednji:

leto	število kaz. dej.	storilec znan ob ugotovitvi kaz. dej.	storilca ugotovili organi za notr. zad.	storilec ostal neznan
1958	21 753	13 211	3298	5244
1959	26 508	16 175	4513	5820
1960	18 578	9 159	4375	5044

Morda nam lahko kaj več povedo gornji podatki, če jih sprememimo v odstotke:

leto	storilec znan ob ugotovitvi kaz. dej.	storilca ugotovili organi za notr. zad.	storilec ostal neznan
1958	60,7 %	15,2 %	24,1 %
1959	61,0 %	17,0 %	21,9 %
1960	49,3 %	23,5 %	27,2 %

Pri tem moramo spet poudariti, da je izpad znatnega števila lahkih telesnih poškodb (novela KZ) povzročil, da je bilo ob ugotovitvi kaznivih dejanj precej manj takoj znanih storilcev, hkrati pa je ostalo število neraziskanih kaznivih dejanj približno isto (letno nekaj nad 5000), zaradi česar se je spet dvignilo razmerje neraziskane kriminalitete do celotne ugotovljene kriminalitete.

Neko pojasnitev nam nudi tudi razmerje med pozneje raziskanimi in neraziskanimi kaznivimi dejanji v istem letu.

leto	število k. d., pri katerih storilec ni bil znan	odstotek	
		raziskanih pozneje	neraziskanih
1958	8 542	38,60	61,39
1959	10 333	43,67	56,32
1960	9 419	46,44	53,55

Doslej prikazani podatki o kaznivih dejanjih z neznanimi storilci nam dovoljujejo naslednje ugotovitve:

— leta 1960 je bilo ob zaznavi za kazniva dejanja relativno in absolutivno najmanj znanih storilcev;

— leta 1960 je bilo razmerje med pozneje raziskanimi kaznivimi dejanji (kar je najpomembnejše merilo za učinkovitost raziskovanja kriminalitete) in številom kaznivih dejanj, ki so ob koncu leta ostala neraziskana, najbolj ugodno in se je močno približalo polovici števila kaznivih dejanj, pri katerih so bili ob ugotovitvi storilci neznani;

— v vseh zadnjih treh letih je bilo leta 1960 število neraziskanih kaznivih dejanj najmanjše;

— ker je bila leta 1960 kvantiteta kaznivih dejanj najmanjša, je bilo mogoče na njen račun deloma izboljšati kvaliteto raziskovanja kriminalitete, ki se najbolj očitno kaže v zmanjšanju števila neraziskanih kaznivih dej.

Prikazali bomo še podatke o raziskovanju kaznivih dejanj z neznanimi storilci po okrajih:

Okraj	štev. k. d., pri katerih storilec ni bil znan	odstotek		vrstni red učinkovitosti v letu 1960
		pozneje raziskanih	neraziskanih	
Celje	1278	49,84	50,15	4 (4)
Gorica	157	43,31	56,68	7 (8)
Koper	230	60,00	40,00	3 (2)
Kranj	677	63,81	36,18	2 (5)
Ljubljana	3466	40,82	59,17	8 (7)
Maribor	2604	44,27	55,72	6 (6)
M. Sobota	393	65,90	34,09	1 (1)
Novo mesto	614	44,46	55,53	5 (3)
LRS	9419	46,44	53,55	

Glede na učinkovitost raziskovanja kaznivih dejanj, pri katerih storilci niso bili znani (pri tem bi morali upoštevati še naj-

različnejše okoliščine: strukturo kriminalitete z neznanimi storilci, pomembnost dejstev oziroma osumnih zakonov, ugotovljenih na kraju dejanja, udeležbo povratnikov, nezaposljenih in potujočih storilcev itd.), je razvrstitev okrajev po vrstnem redu naslednja: Murska Sobota, Kranj, Koper, Celje, Novo mesto, Maribor, Gorica in Ljubljana. Boljše rezultate od republiškega povprečja so dosegli prvi štirje okraji. Značilno je, da sta leta 1960 v skupino okrajnih organov za notranje zadeve, ki so bili uspešnejši pri odkrivanju neznanih storilcev, prišla tudi okraja Kranj in Celje, ki vendarle nimata povsem nezapelene in lahke kriminalitete. Čeprav so gornji podatki spričo nekaterih okoliščin, ki smo jih navedli, lahko le orientacijski, vendarle kažejo prizadevanje v smeri izboljšanega odkrivanja neznanih storilcev.

Kriminalistični uslužbenci so leta 1960 raziskali še 561 kaznivih dejanj, storjenih v letih 1955 — 1959, in v zvezi z njimi izsledili 451 storilcev. Ti podatki pa niso vštetni v nobenega izmed pokaziteljev, ki jih prikazujemo v tem članku. Med staro kriminaliteto, raziskano leta 1960, je bilo 220 navedenih tatvin, 128 tatvin koles, 115 vlovnih tatvin, 9 ropov in roparskih tatvin itd. Največ kaznivih dejanj iz prejšnjih let so raziskali: v Ljubljani 174, v Mariboru 158, v Celju 95 in v Kranju 89.

4. Raziskovanje premoženskega kriminala

Od celotne ob koncu leta neraziskane kriminalitete je bilo 97,44 % premoženske (4915 kaznivih dejanj) ali celo nekaj več kot leta 1959 (96,8 %). Med neraziskano nepremožensko kriminaliteto je 1 uboj, 3 detomori, 16 posilstev, več hudih telesnih poškodb, požigov itd. Od 12 311 premoženskih deliktov je ostalo neraziskanih 39,92 %, medtem ko jih je bilo leta 1959 — 40,5 %, leta 1958 pa 42,6 % kar pomeni, da se kvaliteta preiskovanja premoženskega kriminala očitno zboljuje.

Spolni podatki o raziskovanju premoženske kriminalitete, ne glede na to, ali je bil storilec znan že ob ugotovitvi kaznivega dejanja ali pa so ga morali (v pretežni večini) šele odkriti organi za notranje zadeve, so v republiškem merilu naslednji:

Kazniva dejanja	neraziskana kaz. dej. v %		
	1958	1959	1960
vlomi	45,4	42,7	46,4
tatvine koles in mot. voz.	73,2	67,4	69,6
žepne tatvine	64,4	65,9	52,3
ostale navadne tatvine	42,1	39,2	37,2
ropi in roparske tatvine	41,3	38,7	24,4
goljufije	4,8	5,2	3,8

Pri premoženjskem kriminalu je bilo 60,08 % vseh primerov raziskanih. Leta 1959 je bil ustrezeni pokazatelj 59,5 %, kar pomeni, da je rezultat v letu 1960 za malenkost boljši. Slabši uspehi so bili dosegjeni pri vlovnih tatvinah in tatvinah koles ter motornih vozil, ki so glede na težave pri raziskovanju najbolj zamotane. Boljši rezultati so bili dosegjeni pri žepnih tatvinah, ropih in roparskih tatvinah, goljufijah in pri najštevilnejših navadnih tatvinah, zaradi katerih je celotni uspeh na področju premoženske kriminalitete očitnejši.

Med premoženjskim kriminalom je ob zaznavi za kazniva dejanja vedno najmanj znanih storilcev. Koliko je bilo takoj znanih storilcev in ostale okoliščine glede uspešnosti raziskovanja v letu 1960, nam kaže naslednja tabela:

Kazniva dejanja	št. k. d.	% od z nezna- skup. nim sto- Šte- raz- rilcem vila iskanih pozneje iskanih	odstoteek
vlojni	1392	82,6	43,82
tatvine koles in mot. vozil	1687	90,9	24,47
žepne tatvine	345	79,9	34,49
ostale navad. tatvine	4487	71,9	48,22
ropi in rop. tatvine	52	66,7	63,46
goljufije	227	29,6	87,21
			12,77

Med kaznivimi dejanji z neznanimi storilci je bilo nad polovico raziskanih le ropov in roparskih tatvin ter goljufij, medtem ko so imeli naši organi manj uspehov pri vseh drugih vrstah premoženske kriminalitete.

	Celje	Gorica	Koper	Kranj	Ljublj.	Maribor	M. S.	N. m.	LRS
št. premož. k. d.	1641	230	372	893	4364	3536	475	800	12 311
stor. ni bil znan	1185	149	213	602	3276	2447	355	554	8 781
stor. ugot. po- zneje	560	63	126	379	1274	1019	221	224	3 866
% pozneje raz- iskanih k. d.	34,1	27,4	33,9	42,2	23,5	28,8	46,5	28,0	31,4
št. neraziskanih k. d.	625	86	87	223	2002	1428	134	330	4 915
% neraziskanih k. d.	38,1	37,4	23,4	25,0	45,9	40,4	28,2	41,3	39,9

Iz podatkov razberemo, da so bili pri odkrivanju neznanih storilcev premoženskega kriminala (podatki so v glavnem le orientacijski, kajti sicer bi morali upoštevati najrazličnejše okoliščine, ki smo jih že večkrat omenili) najbolj uspešni v okraju Murska Sobota, nato sledijo po vrstnem redu okraji Kranj, Celje, Koper, Maribor, Novo mesto, Gorica in Ljubljana, čeprav je ob koncu leta 1960 ostalo najmanj raziskanih premoženskih kaznivih dejanj po naslednjem vrstnem redu okrajev: Koper, Kranj, Murska Sobota, Gorica, Celje, Maribor, Novo mesto in Ljubljana.

Okoliščine, ki otežujejo uspešne raziskovanje, so zelo različne. Poleg subjektivnih so mnoge tudi objektivne, kot na primer: denar postaja čedalje bolj plen storilcev, na kraju dejanja je čedalje manj uporabnih sledov, v premoženjskem kriminalu je udeležba povratnikov največja, storilci uporabljajo vedno bolj motorna vozila za prevažanje iz kraja v kraj, plen razpečavajo daleč od svojega prebivališča in kraja storitve, poklicni storilci se lotevajo nevarnejših načinov storitve (vlovom v blagajne, roparski napadov, goljufij z uporabljanjem ponarejenih naročilnic, žigov itd.), večina storilcev paži, da ne pušča za seboj prstnih sledov, in uporablja najrazličnejša sredstva ter načine za onemogočanje identifikacije. Poudariti pa je treba, da so pri marsikaterih kaznivih dejanjih tudi načini storitve (modus operandi) bolj zapleteni in večkrat prepleteni z elementi zavajanja (finiganje).

Ob tej priložnosti bi navedli še nekaj podatkov o raziskovanju požarov in požigov (čeprav ne sodijo v XX. poglavje KZ, pa imajo vendarle v nekem pogledu premožensko obeležje). Od skupnega števila 236 požigov storilec ni bil znan v 68,2 % primerov, pozneje jih je bilo uspešno raziskanih le 24,1 %, tako da je 44,1 % požigov ostalo neraziskanih (leta 1958 — 43,0 %, leta 1959 — 38,8 %).

Natančnejši podatki o delavnosti organov za notranje zadeve posameznih okrajev pri odkrivanju storilcev premoženskega kriminala so naslednji:

Pri najpogostejših premoženskih kaznivih dejanjih so organi za notranje zadeve v posameznih okrajih dosegli naslednje rezultate. Neraziskanih je ostalo — (glej tabelo na str. 101 zgoraj).

Število neraziskanih premoženskih kaznivih dejanj nam v posameznih okrajih jasno prikazuje težino tega področja. Res je, da marsikatero kaznivo dejanje (zlasti tatvine in vlome) raziščejo pozneje in da so v resnici odstotki znatno boljši čez nekaj let ter zato ne ostajajo takšni, kot jih prikazujem ob koncu vsakega leta.

Okraj	vlomi		tativne koles		žepne tativne		navadne tativne		ropi in roparske tat.		goljufije	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
Celje	119	41,3	160	59,2	12	60,0	296	36,3	2	18,2	1	1,1
Gorica	12	40,0	16	57,1	1	50,0	53	43,4	—	—	—	—
Koper	10	16,9	19	50,0	—	—	39	21,2	—	—	—	—
Kranj	38	30,1	89	70,6	2	15,4	76	16,8	1	10,0	2	4,3
Ljubljana	260	51,7	547	73,5	147	67,7	968	43,2	8	26,7	15	5,6
Maribor	260	53,3	303	70,3	54	33,7	721	39,5	7	36,8	9	3,5
M. Sobota	19	24,1	54	68,4	3	75,0	31	14,9	—	—	1	5,6
N. mesto	54	48,4	103	73,6	7	50,0	139	35,4	1	25,0	1	3,7
LRS	782	46,4	1291	69,6	226	52,3	2323	37,2	19	24,4	29	3,8

Najmanj neraziskanih vlomov (v relativnem smislu) je v okrajih Koper, Murska Sobota in Kranj, najmanj neraziskanih tativ koles v okrajih Koper, Gorica, Celje in najmanj navadnih tativ v okrajih Murska Sobota, Kranj in Koper.

5. Ugotavljanje storilcev

Pri nekaterih kaznivih dejanjih je storilec znan takoj (na primer pri gospodarskih kaznivih dejanjih, pri nekaterih goljufijah in zatajtvah, pri mnogih telesnih poškodbah itd.), pri drugih, zlasti premoženjskih, pa ga je treba še izslediti in identificirati. Pri določenem številu kaznivih dejanj nam vsako leto povedo za storilce že oškodovanci sami in drugi (na primer pri kaznivem dejanju so bili navzoči, s kaznivim dejanjem so neposredno oškodovani itd.), medtem ko morajo pri večini deliktov storilce ugotavljati šele uslužbenci organov za notranje zadeve.

Od 12 403 kaznivih dejanj, kolikor jih je bilo uspešno raziskanih (brez prometnih nezgod po 271. čl. KZ), so storilca ugotovili:

	število kaz. dej.	% od skupnega štev. k. d.
postaja LM	6 575	53,01
enote okrajnih org. za notr. zadeve	2 079	16,76
oškodovanci	3 284	26,47
druge osebe	465	3,74
Skupaj	12 403	100

To pomeni, da so organi za notranje zadeve v 69,77 %-ih storilca ugotovili sami, v 30,22 %-ih pa so jim storilca nakazali oškodovanci in drugi.

Če od celotne kriminalitete odštejemo število prometnih nezgod, je bilo v Sloveniji leta 1960 pred organi za notranje zadeve 17 394 kaznivih dejanj, ki jim je bilo treba ugotoviti storilca. Ker so naši organi sami s svojimi ukrepi (ne da bi jim sum o storilcih nakazali oškodovanci) ugotovili storilce pri 8654 kaznivih dejanjih, pomeni, da so povsem raziskali okoli 50 % kriminalitete, čeprav so morali pri vseh ostalih 3749 kaznivih dejanjih opraviti še najrazličnejša opravila in pripraviti ustrezeno dokumentacijo.

Udeležba oškodovancev in drugih pri nakazovanju podatkov o storilcih je največja pri kaznivih dejanjih zoper življenje in telo, pri seksualnih deliktih in pri nekaterih drugih kaznivih dejanjih. Najmanjša pa je pri kaznivih dejanjih zoper družbeno in zasebno premoženje (12,69 %), zoper narodno gospodarstvo (11,45 %) in zoper uradno dolžnost (7,45 %), torej prav na tistih področjih, na katerih bi bila taka pomoč organom za notranje zadeve najbolj potrebna.

ZAKLJUČKI

Organi za notranje zadeve so leta 1960 po kvantiteti raziskovali v zadnjih osmih letih najmanj kaznivih dejanj, čeprav mnoga potekni niso zaostajala za tistimi iz prejšnjih let, kolikor jih niso včasih celo presegala.

Poleg raznih objektivnih okoliščin je na manjše število kriminala v nekem smislu vplivala tudi novela kazenskega zakonika. Nižje število kaznivih dejanj je omogočilo izboljšanje kvalitete na področju odkrivanja in raziskovanja kaznivih dejanj, pri čemer so organi za notranje zadeve sami ugotovili več kriminalnih in drugih negativnih pojavov ter raziskali več kaznivih dejanj z neznanimi storilci kot prejšnja leta, očitna pa je tudi učinkovitost izsledovanja storilcev premoženjskega kriminala. Pri odkrivanju in raziskovanju kaznivih dejanj so v znatnem obsegu uporabljali kriminalistično tehniko, ki je precej pripomogla k izboljšanju dela kriminalistične službe kot celote, z intenzivnejšim delovanjem na področju tiralične službe pa so bili doseženi boljši uspehi pri storilcih z neznanim prebivališčem. Ob koncu leta je ostalo neraziskanih 5044 kaznivih dejanj, med katerimi jih je 97 % premoženjskih. Premoženjski kriminal je zlasti tipičen za večja mesta, v katerih ostaja tudi največ neraziskanega.

Na področju kriminalne prevencije so se organi za notranje zadeve prizadevali v nezmanjšanem obsegu. Za pritegovanje raznih družbenih sil, h kriminalni prevenciji pa so storili precej ukrepov tudi sveti Ijudskih odborov, pristojni za notranje zadeve.

Upati smemo, da se sadovi prizadrevanja na preventivnem področju iz prejšnjih let v določenih ozirih že kažejo.

Criminality in Slovenia in 1960

By Janez Pečar

Authorities for internal affairs investigated in 1960 18 578 offences, that is nearly 30 % less than in 1959. This fall is due besides some other circumstances to the amendment of the Criminal Code of 1951 which considers border-crossing only a misdemeanour and determines a system of private complaint for the majority of offences against body.

Besides the amendment of the Criminal code, the fall of delinquency is due also to a deeper stability of authorities of social and workers' self-government, to some other factors of criminal prevention, to a more rigorous control in some fields, and to the fact that several offenders from 1959 could not reappear in 1960.

From the whole criminality, there is about 90 % of so called »general delinquency«, 8 % of economic offences (burglaries, thefts, frauds and similar offences against the social property are taken into consideration in the group of general delinquency in order to show this phenomenon as a whole), and 0,58 % of political offences. Majority of particular groups of offences has a tendency to decrease. There were only some more cases of embezzlement, procuring, and of some offences against the family.

About a half of offences was committed in towns. Only in Ljubljana and Maribor, 38,3 % of all offences against property were committed. Contrary to this, 75 % of all offences against life and body were committed in the country.

In the group of general delinquency, there were 1988 offences against life and body, 12 311 offences against social and private property, 206 sexual offences, and 2256 others (among them there are also traffic accidents).

The committees for reconciliation have become an important factor in prevention of dangerous situations at offences against life and body. But the decrease of assaults and some other offences of violence in general — as far as they are prosecuted ex officio — may be due to certain social measures as well. The fact that none of the different groups of offences against life and body increased in the past year, is rather satisfactory, especially if we take into account that that number of murders decreased as compared to some years ago.

66,3 % of all offences in People's Republic of Slovenia were committed against property (social and private). This percentage has decreased as compared to 1959 for 12,6 %. As far as the protection of buildings and property in enterprises are concerned, a considerable success can be noticed. The enterprises have improved the physical protection which resulted in a reduced number of thefts and burglaries.

In spite of the decrease of burglaries, some of them are much more dangerous than in previous years as to the methods and means employed, to the boldness of offenders, and as to the damage caused. The number of thefts decreased as well, but the detection of thefts of bicycles was less successful. The amendment of the Criminal code of 1951 has introduced a new offence — unwarranted use of motor-vehicles. The majority of these offences was committed in the two largest towns — Ljubljana and Maribor. In these cases, the offenders were very often juveniles. Among robberies, offences committed in groups, connected with assaults, and offences where fire-arms were used, are increasing. The offenders having committed frauds used forged orders and stamps on a larger scale. Satisfactory means of communications enable the offenders of offences against property to change the places where they perform their offences faster. In some cases, they used stolen cars to reach the place of commitment and to take the plunder away.

There were committed 206 sexual offences, among which violations were the most frequent. About a half of these offences was not fulfilled but was left at a tentative.

Besides the magistrates for internal affairs, other authorities for penal policy notice a fall of negative phenomena in national economy as well. As compared with 1959, the offence of illicit trade decreased for 38 %, purchase with foreign currency and gold for 23 %, unscrupulous management in economy for 66 %, offences against official duties for 14 %. Economic offences are detected rather late. In 1960 there was detected 69 % of offences committed previously. This proves that the internal control in some enterprises is unsufficient and that the inspection work is not successful enough.

By their prosecutive work magistrates for internal affairs detected and identified 13 825 offenders having committed 13 534 offences. Among them 27,8 % were recidivists, 3 % were without residence, 14,7 % had no stable employment, 14,6 % were females and so on. As compared to adult offenders, the negative phenomena among children and juveniles show a slight tendency to increase although the number of delinquent children and juveniles was smaller than in 1959. Juveniles committed 7,86 % of all offences. A comparison for the last five years proves an increase of juvenile delinquency in larger towns, especially as far as offences against property are concerned; while in the country offences against life and body are more frequent — which is true of adult offenders as well.

5 044 or 27,15 % out of 18 578 offences were left uncovered at the end of the year (in 1959 the corresponding number was 5820 and in 1958 5244). In 1960 there were detected also 561 offences committed in previous years. An improvement of detection can be stated also by the following data: in 1960, offenders of 9413 offences were unknown in the time of commitment of the offence. 4375 or 46,5 % of these offenders were identified later. In 1959, this percentage was only 40,3 %. Among all offences being left uncovered in 1960 there was 97,4 % of offences against property.

4915 offences or 39,92 % out of 12 311 burglaries, thefts; frauds and other similar offences against property were left uncovered. In 1959, the corresponding percentage was 40,5 and in 1958, 42,6. This proves that efficacy and quality of detection of economic offences are improving.

District authorities and committees for internal affairs and some other factors have taken many a measure in the field of criminal prevention that has, together with their work in previous years, probably entailed a real decrease of criminality.